4

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ 14
ΑΘΗΝΑΙ (136)

ΚΕΝΤΡΟΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΑΤΛΑΣ
Ἀριθ. Ἐρωτ. Θρ. ... Ι, 4 / 1970

Α'

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΝ ΔΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΚΑΤ' ΕΘΙΜΟΝ ΠΥΡΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

*

ΑΘΗΝΑΙ 1968
ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Φεβρουάριος 1970

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

1. Ἐξεταζόμενος τόπος (χωρίον, κωμόπολις) Άγιος Ευστράτιος

(παλαιότερον ὄνομα : ....), Ἐπαρχίας Λήμνου,

Νομοῦ Λέσβου

2. Ὀνοματεπώνυμον τοῦ ἐξετάσαντος καὶ συμπληρώσαντος

Ιωάννης Γιάννος ἐπάγγελμα διδάσκαλος

Ταχυδρομικὴ διεύθυνσις Νήσος Άγιος Ευστράτιον - Λήμνου

Πόσα ἔτη διαμένει εἰς τὸν ἐξεταζόμενον τόπον Τυχάνει δημότης εκ γεννήσεως.

3. Ἀπὸ ποῖα πρόσωπα κατεγράφησαν αἱ παρατιθέμεναι πληροφορίαι :

α) ὄνομα καὶ ἐπώνυμον Αργύριος Γιάννος

ἡλικία 60 ετών γραμματικαὶ γνώσεις Δημοτικού Σχολείου

τόπος καταγωγῆς Αγ. Ευστράτιος.

β) Αργύρης Κονταμπάς ετών 73

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Α΄. α΄. ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΚΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟ ΤΟΥ 1920

1) Ποῖαι ἀγροτικαὶ περιοχαὶ προωρίζοντο διὰ σπορὰν καὶ ποῖαι διὰ βοσκὴν ποιμνίων ; Για σπαρσίμου τα καλά τα χουράφια, για βοσκές, οι ράχις.

Ὑπῆρχον αὗται χωρισταὶ ἢ ἐνηλλάσσοντο κατὰ χρονικὰ διαστήματα ; Όχι. Τα καλά χουράφια όλου τα σπέρναμι.

2) Εἰς ποίους ἀνῆκον ὡς ἰδιοκτησίαι ; α) εἰς φυσικὰ πρόσωπα, δηλ. εἰς τοὺς χωρικούς· β) εἰς γαιοκτήμονας (Ἕλληνας ἢ ξένους, ὡς π.χ. Τούρκους)· γ) εἰς Κοινότητας· δ) εἰς μονὰς κλπ. Είχαμι τα ιμείς, τσι τα μιτόχια, τσι κοινής.

3) Ὁ πατὴρ διατηρεῖ τὴν περιουσίαν του συγκεντρωμένην καὶ μετὰ τὸν γάμον τῶν τέκνων του, διανεμομένης ὑπ' αὐτῶν μετὰ τὸν θάνατόν του ; Όχι. Τα κουρίτσια τα προιτσίζ.

β΄. 1) Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μόνον εἰς τὴν γεωργίαν ἢ μόνον εἰς τὴν κτηνοτροφίαν ; ἢ συγχρόνως εἰς ἀμφοτέρας, δηλ. τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν ; ....

Τσί σπέρναμι, τσί ζα είχαμι, τσ' απ' αύλα.......

2) Οἱ τεχνῖται (δηλ. οἱ βιοτέχναι) ἀσχολοῦνται ἐν παρέργῳ καὶ εἰς τὴν γεωργίαν ; .... Βάζανι παρασπόρια..................

γ΄. 1) Εἰς τὰ μεγάλα κτήματα : τῶν γαιοκτημόνων (τσιφλικούχων), τῶν μοναστηρίων· ποῖοι εἰργάζοντο εἰς αὐτά ; καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους· ὡς ἄτομα ἢ μὲ ὁλόκληρον τὴν οἰκογένειάν των ; ....

...Οἱ κουλλήγ' Ούλ' η φαμιλιά..............................

....

2) Πῶς ἐκαλοῦντο οὗτοι ; (κολλῆγοι, σέμπροι, μισακάτορες, σημισακατόροι κλπ.) .... Ποία ἦτο ἡ κοινωνική των θέσις ; ...

Κουλλήγ' .... Δεν είχανι δικό τσ' .... μαντρί..........

3) Ποία ἦτο ἡ ἀμοιβή των ; (εἰς εἶδος ἢ εἰς χρῆμα ;) .... Εἰς εἶδος.

4) Ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ ἐργάται ; ἐποχικῶς, δηλ. διὰ τὸ θέρισμα, τὸ ἀλώνισμα, τὸν τρυγητὸν ἢ δι' ὅλον τὸν χρόνον ; Ἀπὸ ποῦ προήρχοντο οὗτοι· ἦσαν ἄνδρες μόνον ἢ καὶ γυναῖκες ; ποίαν ἀμοιβὴν ἐλάμβανον· ἡμερομίσθιον εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος ; ....

Ναι .. Τσι ... άντρις, τσι ... γ'νέτσις. Πληρωμή .....
πέρνανι ... ένα ... πιάτσ' .... καρπό για του θέρμα...

5) Ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ δοῦλοι (ὑπηρέται) ἢ δοῦλαι ; Ἐὰν ναί, ἀπὸ ποίους τόπους προήρχοντο; ....

Όχ' ....

6) α) Οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι τοῦ τόπου ποῦ ἐπήγαιναν δι' ἀνεύρεσιν ἐργασίας ;... Παγαίνανι ... άλλου......................

....

β) Ἐπήγαιναν ἐποχικῶς : ὡς ἐργάται .... ἢ ὡς τεχνῖται κτίσται, γύφτοι (σιδηρουργοί), βαφεῖς (μπογιατζῆδες), πραματευτάδες (ἔμποροι) κλπ. ; ....

Τσί για .... ιργάτις, .. τσι για μάστορ' όπ'οιους ... ήξιρι.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

δ΄. 1) Πῶς ἐλιπαίνοντο παλαιότερον τὰ χωράφια: μὲ ζωϊκὴν κόπρον (βοῶν, αἰγοπροβάτων κλπ.), φυτικὴν (μὲ καῦσιν: α) τῆς καλαμιᾶς μετὰ τὸν θερισμόν, β) τῶν θάμνων κλπ.) ἢ μὲ κάλυψιν (παράχωμα) χλόης (τριφυλλιοῦ, λαθουριοῦ κλπ.) δι' ὀργώματος; .... Μὶ κουπριγιά. Καψαλίζαμι τά ἅλας. Καψαλίζαμι για νά βγάζ' χουρτάρ'.

2) Πότε ἔγινε τὸ πρῶτον χρῆσις χημικῶν λιπασμάτων εἰς τὸν τόπον σας; ... Ἀπ' τοὺ '60 τσι δ' αδώ

ε΄. Ἀπὸ πότε χρησιμοποιοῦνται: τὸ σιδηροῦν ἄροτρον καὶ αἱ γεωργικαὶ μηχαναὶ εἰς τὸν τόπον σας; .. Τσι πριν ἀπ' του πολέμου, Ἀπ' του '45 τσι δω φέρανι τά ἄλλ'.

1) Σιδηροῦν ἄροτρον (τύποι αὐτοῦ, δηλ. μονόφτερο, δίφτερο κλπ.). Εἰς ποῖα κτήματα ἐχρησιμοποιεῖτο (ἢ χρησιμοποιεῖται) κάθε τύπος; Ποῖος κατεσκεύαζε τὸ ἄροτρον τοῦτο ἢ ἀπὸ ποῦ ἐγίνετο ἡ προμήθεια αὐτοῦ; ... Φέρναν' ἀπ' τ' Λήμνου. Ἤτανι μουνόφτιρου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Παραθέσατε σχεδιαγράφημα (ἢ φωτογραφίαν) ἑκάστου τύπου σιδηροῦ ἀρότρου μὲ τὰς ἀντιστοίχους ὀνομασίας τῶν μερῶν αὐτοῦ, ὡς τοῦ κατωτέρω παρατιθεμένου. ....

1. ἀλιτρακίρ'	4. ὑνί	7. γούλ'	10. κλαδί
2.	5. παράβουλου	8. κλούρα	
3. γκτούρ'	6. σπάθ'	9. μπόλ'	

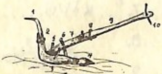
τὸ ἄλετρο

2) Τρακτὲρ (ἀπὸ πότε εἶναι ἐν χρήσει;) ... Δέν ἔχουμι.

3) Μηχανὴ θερισμοῦ ..... Οὔτι μηχανή.

4) Μηχανὴ δεσίματος τῶν σταχύων (δεματιῶν)...Ὄχι..........

5) Μηχανὴ ἀλωνισμοῦ ...Ὄχι.........................

στ'. 1) Τὸ ξύλινον ἄροτρον. Ποῖος κατεσκεύαζε (ἢ κατασκευάζει) τὸ παλαιὸν ξύλινον ἄροτρον ....

...Τοὺ φτιάν' οὐ γιουργός...μέχρι τώρα.........

....

....

2) Ποία ἦτο ἡ μορφὴ τοῦ παλαιοῦ ξυλίνου ἀρότρου εἰς τὸν τόπον σας καὶ ποία εἶναι σήμερον. Ποῖαι διαφοραὶ ὑπῆρχον (ἢ ὑπάρχουν) εἰς τὸ χρησιμοποιούμενον ἄροτρον εἰς τὸν τόπον σας ἀπὸ τὰ εἰκονιζόμενα ἐνταῦθα ;

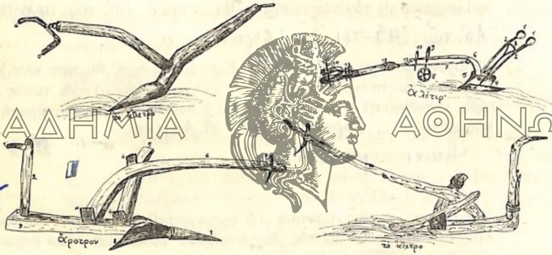

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

3) Ἰχνογραφήσατε τὸ ξύλινον ἄροτρον[1] καὶ τὸν ζυγὸν ὡς ἀπαντᾶται εἰς τὸν τόπον σας καὶ παραθέσατε τὰ ἀντιστοιχοῦντα εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἐν χρήσει ὀνόματα τῶν διαφόρων μερῶν καὶ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτοῦ.

1. ἁλιτροχιρ'..... 6. ...μπόλ'.......... 11. ....
2. ἁλιτρόχιρ'..... 7. ...κλειδί.......... 12. ....
3. ..γυτούρ'....... 8. .... 13. ....
4. ...σφήνις...... 9. .... 14. ....
5. ....σπάθ'...... 10. .... 15. ....

(1) Ἐὰν εἶναι δυνατὸν ἀποστείλατε καὶ φωτογραφίαν.

('Εὰν ὑπάρχουν διαφοραί, δύνασθε νὰ μεταβάλετε τὴν ἀνωτέρω ἀρίθμησιν).

4) **Τὸ ὑνί.** Τὸ ὑνὶ τοῦ ξυλίνου ἀρότρου ἦτο (ἢ εἶναι) μιᾶς μορφῆς διὰ τὴν ἀροτρίασιν ὅλων τῶν εἰδῶν τῶν χωραφιῶν ; δηλ. τῶν χωματερῶν (λιβάδια, κῆποι) καὶ τῶν πετρωδῶν. – 'Ιχνογραφήσατε ἢ φωτογραφήσατε τὸ ἐν χρήσει ὑνὶ (ἢ τὰ ἐν χρήσει, ἐὰν εἶναι διαφόρων τύπων) καὶ σημειώσατε τὴν χρῆσιν ἑκάστου.

Γιά ούλα τα χουράφια τού ίδιου.

5) Ποῖον τὸ σχῆμα τῆς σπάθης τοῦ ἀρότρου; καμπουρά

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

6) Ἦτο (ἢ εἶναι) κατεσκευασμένη ἐκ ξύλου ἢ σιδήρου ; Άπο ξύλου

7) 'Εργαλεῖα διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐπιδιόρθωσιν τοῦ ἀρότρου (π.χ. σκεπάρνι, πριόνι, ἀρίδι, ἀρνάρι, ξυλοφάϊ κλπ.)

Τού σκεπάρν', τού πριγιόν' τού τριβέλ', ου ξ' λουφάς

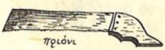
πριόνι

ἀρίδα

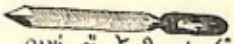
ρινί ἢ ξυλοφάι (ἀρνάρι)

Σημείωσις: Τό ν πρό τής αποστρόφου προφέρεται ώς είς τήν λέξιν νιότη
Τό λ πρό τής αποστρόφου προφέρεται ώς είς τήν λέξιν λιώμα.

8) α) Διὰ τὸν ἄροτον (ζευγάρισμα, ὄργωμα) ποῖα ζῷα ἐχρησιμοποιοῦντο (ἢ χρησιμοποιοῦνται) : βόες ἤ, ἄλλο ζῷον, δηλ. ἵππος, ἡμίονος, ὄνος ... Βώδια ... πιά . πουλυ...............

β) Ἐχρησιμοποιοῦντο (ἢ χρησιμοποιοῦνται) διὰ τὸ ὄργωμα δύο ζῷα ἢ ἕν ;... Δυό . ζᾶ ....

9) Διὰ τὸ ζευγάρισμα μὲ δύο ζῷα ἦτο (ἢ εἶναι) ἀναγκαῖος ὁ ζυγός ;

Εἶνι ....

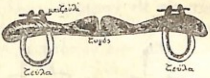

Σχεδιάσατε τὴν μορφὴν τοῦ παλαιοτέρου καὶ τοῦ σημερινοῦ ζυγοῦ (ἢ φωτογραφήσατε αὐτὸν) καὶ ὀνομάσατε τὰ διάφορα μέρη καὶ ἐξαρτήματα αὐτοῦ. (π.χ. λουριά, λοῦρα, ζεῦλες, πιζεύλια κλπ.). ....

1. ζ'γός .... 4. καρφί ....

2. ζεύλις .... 5. λουριά ....

3. ζιβλόστεν'ου ....

10) Σχεδιάσατε ἰδιαιτέρως τὴν μορφὴν τῶν ζευλῶν τοῦ ζυγοῦ εἰς τὸν τόπον σας. ....

....

11) Πῶς λέγεται εἰς τὸν τόπον σας ὁ κρίκος ἐκ σιδήρου, ξύλου ἢ σχοινίου, ὁ ὁποῖος τοποθετεῖται εἰς τὸν ζυγὸν (πολλαχοῦ : λοῦρα, κουλλούρι), προσδένεται δὲ εἰς αὐτὸν τὸ ἄροτρον διὰ τὸ ὄργωμα ; (Σχεδιάσατε αὐτόν). ... κ'λουρα ....

....

....

12) Ἀπὸ πότε γίνεται τὸ ὄργωμα δι' ἑνὸς ζώου ;... Πρίν . λίγα . χρόνια.

Πῶς γίνεται ἡ ζεῦξίς του (τὸ ζέψιμον) εἰς τὸ ἄροτρον ; ....

....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Περιγράψατε καὶ σχεδιάσατε (ἢ φωτογραφήσατε) τὴν σκευήν, τὴν ὁποίαν φέρει τὸ ἄλογον ἢ ἄλλο ζῷον διὰ νὰ προσδεθῇ εἰς αὐτὴν τὸ ἄροτρον............................
.........Μόνι τού χαμούρ... (λαιμαργιά)...
....
....

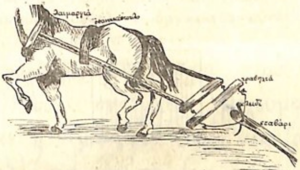

ζ΄. **Ἀροτρίασις (ὄργωμα) καὶ σπορά.**

α) Ποῖος ὤργωνε παλαιότερον (ἢ σήμερον); 1) ἄνδρας (ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀγροῦ ἢ ἄλλος)· 2) γυναῖκα· 3) ὑπηρέτης. Σημειώσατε ποία ἡ συνήθεια εἰς τὸν τόπον σας ..Οὐ ἄντρας.... καμμιά φορά
..τι γυναίκα..
....

β) 1) Περιγράψατε λεπτομερῶς, πῶς γίνεται τὸ ζεύξιμον τῶν βοδιῶν (ἢ τοῦ βοδιοῦ, τοῦ ἀλόγου) εἰς τὸ ξύλινον ἄροτρον. (Παραθέσατε, εἰ δυνατόν, καὶ φωτογραφίαν) ....
....
....

2) Πῶς γίνεται τὸ ζεύξιμον εἰς τὸ σιδηροῦν ἄροτρον............
Πιργάγ' ή ζ'γαριά πάσ' τ'άλετρ.. τσί άλ'σίδις μες
τσ' κρίτσ'.....πόχ' ..τού χαμούρ..................

3) Πῶς κατευθύνει ὁ γεωργὸς τὰ ζευγμένα ζῷα (ἢ τὸ ζῷον) κατὰ τὸ ὄργωμα· μὲ σχοινί, τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα ἔχουν δεθῇ εἰς τὰ κέρατα τῶν ζῴων ἢ ἄλλως; (Περιγραφὴ καὶ σχεδίασμα ἢ φωτογραφία).
....Μί τ' ζιβγιά.... Η ζιβγιά δένιτι πάσ' τα
τσέρατα...κι.....πιργάγ'...πάσ' τν άλιτροχιρ...

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

4) Σχεδιάσατε πῶς ἐγίνετο παλαιότερον (ἐπίσης πῶς γίνεται σήμερον) τὸ ὄργωμα. Ὀργώνεται τὸ χωράφι μὲ ἀνοιγομένας αὔλακας (αὐλακιὲς) κατ᾽εὐθεῖαν γραμμήν, ὡς τὸ κατωτέρω σχεδιάγραμμα(α);

. . . .

. . . .

ἢ ὀργώνεται περιφερειακῶς ὡς εἰς τὸ σχεδιάγραμμα (β) ;

. . . .

+ 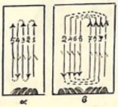

α β

Σημειώσατε μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ποῖον ἐκ τῶν ὀργωμάτων τούτων (α, β) εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὸν τόπον σας. Ἐὰν ὑπάρχῃ ἄλλος τις τρόπος ὀργώματος σχεδιάσατε καὶ περιγράψατε αὐτόν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

5) Ἡ σπορὰ καὶ τὸ ὄργωμα τοῦ ἀγροῦ ἐγίνετο (ἢ γίνεται ἀκόμη) εἰς λωρίδας (δηλ. σπορὲς ἢ σποριές, ντάμιες, σιασιές, μεσδράδες κ.λ.π.) ; . . Χουρίζουμι . . . σπουριές . . . .

. . . .

. . . .

Πῶς ἐχωρίζετο ἡ λωρὶς (ἡ σποριά) ; μὲ αὐλακιάν ; . . . .

. Μί αὐλατσά . . ἤ . . μι . . . . σκ'νί . . . .

6) Ποῦ ὑπάρχει ἡ συνήθεια νὰ γίνεται ἡ σπορὰ τοῦ σίτου καὶ ἄλλων δημητριακῶν μόνον με σκαπάνην, δηλ. νὰ μὴ χρησιμοποιῆται ἄροτρον ; . . Καμμιά . . . φουρά . . . δέ βάζ'ι . . . κάνας . . . φτουχός

μί . . τού . . . τσαπί . . . .

7) Ποῖοι τρόποι ἢ εἴδη ὀργώματος (ἀροτριάσεως) ἦσαν ἐν χρήσει παλαιότερον (ἢ σήμερον). Δηλ. ἡ διάνοιξις τῶν αὐλάκων μὲ τὸ ὑνί: καθέτως, πλαγίως, βαθιὰ κλπ. . . . .

. Βαθιά . . . ὅσου . . . ἀντέχ'νι . . τά ζά . . . .

. . . .

Εἰς ποῖα ὀργώματα (σποράς) γίνεται χρῆσις τῶν τρόπων τούτων ἢ ἄλλων. ....

....

γ) Ἀροτριάσεις (ὀργώματα) τοῦ ἀγροῦ πρὸ τῆς σπορᾶς :

1) Διὰ τὴν σπορὰν δημητριακῶν. Πόσα ὀργώματα ἐγίνοντο (ἢ γίνονται) καὶ πότε, δηλ. κατὰ ποίαν χρονικὴν περίοδον. Πῶς λέγονται (ὀνοματολογία) τὰ ὀργώματα αὐτά· π.χ. καλλουργιά, διβόλισμα, γύρισμα κλπ. ....

1) Ένα όργουμα τό ύστιρα τού σπάρ'σμου

Δέν έχουμι ουνόματα. Όργουμα τοι σπάρσμου τά λέμι. 2) Άμα βρέξ' πρόγ'μα (πρώϊμα) άμα αργήσ' νά βρέξ' πιό όψ'μα (όψιμα)

2) Διὰ τὸ φύτευμα κηπευτικῶν. (Ἀπαντήσατε ὁμοίως, ὡς ἀνωτέρω)

Τρίγια - τέσσιρα

....

3) Ἐπὶ πόσα ἔτη δέον νὰ ἀφεθῇ ἄσπαρτον τὸ χωράφι, δηλ. εἰς ἀγρανάπαυσιν, διὰ νὰ σπαρθῇ κατόπιν σιτάρι ἢ ἄλλο δημητριακόν....

Δυό - τρίγια χρόνια.

4) Πόσα ὀργώματα γίνονται διὰ κάθε εἶδος καλλιεργείας (σίτου, κριθῆς, ἀραβοσίτου, ψυχανθῶν, κηπευτικῶν εἰδῶν, κλπ.) καὶ κατὰ ποίαν ἐποχήν; Γιά σ'τάρια - κ'θάρια δυό, γιά τά κτσα (κουκιά) τά βάζουμι μονουμιάς μόλις έβρικι.

5) Ποῖα ἐργαλεῖα ἢ σκεύη χρησιμοποιοῦνται : α) κατὰ τὴν σποράν. π.χ. **τὸ δισάκι**· εἰς αὐτὸ περιέχεται ὁ σπόρος καὶ ἐξ αὐτοῦ λαμβανόμενος διασκορπίζεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ; ....

Έχουμι του ντρουβά. Δ'σάτσα δέν έχουμι.

....

β) Μὲ ποῖα γεωργικὰ ἐργαλεῖα (ἢ τυχὸν ἄλλα μέσα): 1) καθαρίζονται: τὸ ποδάρι, τά φτερὰ (παρούτια) κ.ἄ. καὶ τὸ ὑνὶ κατὰ τὴν ἀροτρίασιν (ὄργωμα, ἀλέτρισμα, κάμωμα κλπ.) ἀπὸ τὸ χῶ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

μα ἢ τὰ χόρτα, ριζίδια, τὰ ὁποῖα κολλῶνται εἰς αὐτά. Μὲ ἐλλειψοειδῆ σιδηρᾶν ράβδον, ἡ ὁποία ἔχει τοποθετηθῆ εἰς τὸ ἓν ἄκρον τοῦ βουκέντρου ἢ μὲ ἄλλον τρόπον; ....

....Μὶ τ' ξάλ'..

....

....

2) Γίνεται μετὰ τὸ ὄργωμα ἰσοπέδωσις τοῦ χωραφιοῦ (σβάρνισμα, διβόλισμα); ...Ὄχι.....................................

....

3) Ἡ σκαφὴ μερῶν τοῦ ἀγροῦ ποὺ δὲν ἔχουν ὀργωθῆ (μὲ σκαλίδα, τσαπὶ κ. ἄ.); Νὰ γίνῃ εἰς τὴν θέσιν τῶν ὡς ἄνω (1 - 3) ἐρωτημάτων περιγραφὴ ἑκάστου ἐν χρήσει ἐργαλείου καὶ νὰ παρατεθοῦν σχεδιάσματα ἢ φωτογραφίαι. (Παρατίθενται ἐνταῦθα ἐνδεικτικῶς σχεδιάσματά τινων ἐκ τούτων).

...Μὶ τοὺ τσαπί... Σβάρνις, τσουγκράνις, β'λουκόπ'

...δὲν ἔχουμι ... ἐμεῖ...

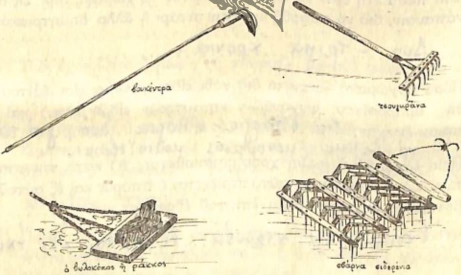

γ) Ἐργαλεῖα διὰ σκάψιμον καὶ σκάλισμα τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦ κήπου· π.χ. ὁ κασμάς, ἡ τσάπα κ.ἄ. (Σημειώσατε τὸ ὄνομα, τὴν χρῆσιν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἑκάστου καὶ παραθέσατε ἰχνογράφημα ἢ φωτογραφίαν) ....,
.... Ἔχουμι τού κασμά, τ' τσάπα τσί τού τσαπί
....
....

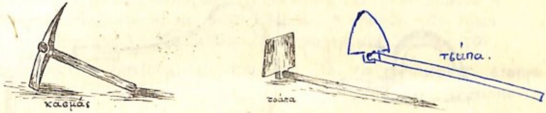

6) Ποῖα πρόσωπα βοηθοῦν τὸν ζευγολάτην (ἢ ζευγὰν) εἰς τὸ ὄργωμα καὶ πῶς καλοῦνται οἱ βοηθοὶ οὗτοι ὡς καὶ αἱ ἐργασίαι ποὺ ἐκτελοῦν
.... Δέν έχ' βοηθό. Καμιά φουρά παγ' η γ'ναίκα τ'
.. για νά κτσίζ' (κουνίζει) ....

7) Ποῖα χωράφια ἐκαλλιεργοῦντο (ἢ καλλιεργοῦνται) διὰ τὴν σπορὰν ὀσπρίων. Πῶς ἐγίνετο ἡ σπορὰ καὶ ἡ καλλιέργεια ἑκάστου εἴδους. Τα όσπρια .... τά βάζουμι στα πατώματα.
(πεδινά) ....
....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

8) Ποῖα χωράφια ἐκαλλιεργοῦντο (ἢ καλλιεργοῦνται) διὰ τροφὰς τῶν ζώων· π.χ. ρόβη, σανόν, τριφύλλι κ.ἄ. ....
.... Δέν βάζουμι τρουφές γιά τά ζα. ....
....

9) Πῶς ἐγίνετο πρὸ τοῦ 1920 (ἢ σήμερον) ἡ καλλιέργεια τῶν γεωμήλων· ἐσπέρνοντο ἢ ἐφυτεύοντο εἰς αὐλάκια ἢ πρασιὲς (βραγιὲς) καὶ ἄλλως. .. Τά φ'τεύουμι μι αυλάτσα. ....
....

Β΄. ΘΕΡΙΣΜΟΣ

α.΄ Ἐργαλεῖα θερισμοῦ.

1) Μὲ ποῖον ἐργαλεῖον ἐθερίζοντο παλαιότερον τὰ δημητριακά. (Παραθέσατε τὸ ὄνομα καὶ ἰχνογράφημα ἢ φωτογραφίαν αὐτοῦ·

π.χ. μὲ τὸ δρεπάνι, τὸ μαχαίρι κλπ.) ....
....
....
....

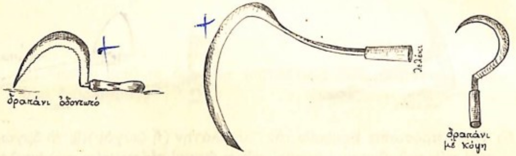

Ἐὰν ἦσαν (ἢ εἶναι ἀκόμη ἐν χρήσει) διαφόρων εἰδῶν δρεπάνια ἢ ἄλλα μέσα θερισμοῦ, παρακαλοῦμεν νὰ τὰ περιγράψετε· ἐπίσης νὰ σχεδιάσετε τὰ ἐργαλεῖα ἢ νὰ τὰ φωτογραφήσετε...........
.....Ὡς τὰ ἀνωτέρω διὰ σταυροῦ σημειούμενα.....
....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

2) Μὲ δρέπανα ἢ μὲ ποῖα ἄλλα ἐργαλεῖα (π.χ. κόσσες) ἐθερίζοντο (ἢ θερίζονται) τὰ χόρτα (π.χ. τὸ τριφύλλι κλπ.) διὰ τροφὴν τῶν ζῴων· (βλ. παράδειγμα εἰς τὴν κατωτέρω εἰκόνα)............

Τὸ παραπλεύρως εἰκονιζόμενον ἐργαλεῖον εἶναι ἄγνωστον ἐνταῦθα.

3) Ἡ λεπὶς (δηλ. ἡ κόψη) τοῦ δρεπανιοῦ ἢ ἄλλου θεριστικοῦ ἐργαλείου ἦτο ὁμαλὴ ἢ ὀδοντωτή; (Σχεδιάσατε αὐτήν)..........
.....Ὁμαλὴ ἢ ὀδοντωτή ὡς ἀνωτέρω.....
....

4) Πῶς ἦτο κατεσκευασμένη ἡ χειρολαβή του· (σχεδιάσατε ἢ φωτογραφήσατε αὐτήν). Ὁ σιδηροῦς σκελετὸς πῶς ἐλέγετο;........
....
....

5) Ποῖος κατεσκεύαζεν αὐτὰ τὰ θεριστικὰ ἐργαλεῖα· (π.χ. τὰ δρεπάνια κ.ἄ.) ...Οὐ. σιδιρά̣ς.,..ου..γύφτους.................

....

6) Ἦτο παλαιότερον (ἢ εἶναι ἀκόμη) ἐν χρήσει καὶ ὁ θερισμὸς μὲ τὰς χεῖρας, δηλ. δι᾽ ἐκριζώσεως καὶ ὄχι διὰ κοπῆς τῶν δημητριακῶν ἢ ὀσπρίων (π.χ. τῆς κριθῆς, τῶν ρεβιθιῶν) ἢ τροφῶν τῶν ζώων (τῆς ρόβης κλπ.) ..Τά. κ᾽τσα.,.τού..μαγέριμα.(φάβα).,τά. ρεβίθια..τά.βγάζουμι..μι..τού.χέρ....Τσί.τά.αψώμονται,στάργο-ν᾽θαρια.

β.΄ Θερισμὸς τῶν δημητριακῶν.

1) Εἰς ποῖον ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἐθερίζοντο (ἢ θερίζονται) μὲ τὸ δρεπάνι ἢ ἄλλο κοπτερὸν μέσον ὁ σῖτος, ἡ κριθή, ἡ βρώμη, ἡ σίκαλις κλπ. ..Καμιά..π᾽θαμή...απ᾽.τ᾽.γή...............

....

2) Οἱ στάχυες ποὺ ἔμεναν (ἢ μένουν) εἰς τὸ χωράφι μαζὶ μὲ τὴν ρίζαν μετὰ τὸν θερισμὸν πῶς ἐλέγοντο (ἢ πῶς λέγονται)..............
..Καλαμα..Στάχνα δεν..αφήναμι.,.τά...μαζέβαμι...........

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

3) Ποῦ ἀκολουθοῦν τοὺς θεριστὰς ἄλλα πρόσωπα (γυναῖκες ἢ παιδιά), τὰ ὁποῖα παραλαμβάνουν ἀπ᾽ αὐτοὺς τὰ δράγματα (δραξιές, πιάσματα, χεριές, χερόβολα) τῶν σταχύων καὶ τὰ τακτοποιοῦν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Μήπως οἱ ἴδιοι οἱ θερισταὶ ἀποθέτουν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὰ δράγματα ;....Οἱ..γ᾽ἴδιοι..τά..βάζανι..κατά.γή..

....

....

4) Πῶς τοποθετοῦνται τὰ δράγματα (οἱ χεριὲς) ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Πολλὰ ὁμοῦ ; Πόσα; Μήπως τοποθετεῖται ἕκαστον δράγμα (πιάσμα τῆς χειρὸς) χωριστά ; Ὅπου τοποθετοῦνται πολλὰ μαζί, αἱ κεφαλαὶ τῶν σταχύων εὑρίσκονται πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν ἢ διασταυρώνονται. (Περιγράψατε λεπτομερῶς) ....
..Πουλλές...χιρ᾽γιές...μαζί.τσί..στάχνα...μι.στάχνα..

....

....

5) Πῶς λέγονται τὰ τοποθετούμενα μαζὶ δράγματα ; Πολλαχοῦ καλοῦνται ἀγκαλιές. ...... χιρόβουλα ....

....

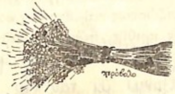

χιρόβουλου.

γ.´ Οἱ θερισταί.

1) Ποῖοι θερίζουν : ἄνδρες καὶ γυναῖκες ; Ὑπῆρχον (ἢ ὑπάρχουν) θερισταί, οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο ὡς ἐπαγγελματίαι δι᾽ αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἀπὸ ἄλλον τόπον καὶ ποῖον ; ....
...... Τσι άντρις τσι γυναίτσις. Πέρναμι τσι ιργάτις
....
....

2) Πῶς ἠμείβοντο οὗτοι· μὲ ἡμερομίσθιον (μεροκάματο) ἢ κατ᾽ ἀποκοπὴν (ξεκοπῆς). Ποία ἦτο ἡ ἀμοιβὴ εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος ; Τὸ ἡμερομίσθιον ἦτο μετὰ παροχῆς φαγητοῦ ἢ ἄνευ φαγητοῦ ; (Παραθέσατε μὲ τὰς πληροφορίας καὶ τὴν σχετικὴν εἰς τὸν τόπον σας ὀνοματολογίαν) ....
Οἱ ι΄ ιργάτις πέρναν 5-10 ουνάδις καρπό.
Τρώγανι τσι φέρια φαγία ....
....
....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

3) Οἱ ἄνδρες ἢ αἱ γυναῖκες ἔφερόν τι εἰς τὰς χεῖρας πρὸς προφύλαξιν, ἰδίᾳ τῆς ἀριστερᾶς, κατὰ τὸν θερισμόν ; Ἐπίσης κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐργασίας τὴν πρώτην ἡμέραν περιεβάλλοντό τι εἰς τὴν μέσην τοῦ σώματος διὰ νὰ μὴ αἰσθάνωνται κόπωσιν (δηλ. νὰ μὴ πονῇ ἡ μέση των) ; ....
.... Οἱ γ'ναίτσις μόνι βάζανι πανένια γάντια
....
....
....

4) Ἐδίδετο (ἢ δίδεται) προσοχὴ ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἢ τοῦ μηνὸς καθ' ἣν πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ὁ θερισμός ; ....

..Τ' Λίφτέρα...ἀρχίζαμι.........................

....

5) Ἐτραγουδοῦσαν (ἢ τραγουδοῦν) κατὰ τὸν θερισμὸν σχετικὰ τραγούδια ; Καταγράψατε αὐτά. ....

....Τραγ'δοῦνι.....τὰ σ'μίρνα...τραγούδια..........

....

....

6) Ποῦ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ θερισμοῦ, προτοῦ τελειώσουν, ἀφήνουν εἰς τὸ χωράφι ἕνα μέρος αὐτοῦ ἀθέριστον. Τί κάμνουν τοὺς στάχυς ποὺ μένουν ἀθέριστοι ; (Εἴς τινας τόπους θερίζουν τὸ μέρος αὐτὸ σταυροειδῶς καὶ μὲ τοὺς ἀποκοπέντας στάχυς πλέκουν σταυρὸν ἢ ψάθαν, τὴν ὁποίαν τοποθετοῦν εἰς τὸ εἰκονοστάσι κλπ.).

Περιγράψατε λεπτομερῶς ὅπου ὑπάρχει σχετικὸν ἢ ἄλλο τι ἔθιμον..

.......Ναι...ἀφήναμι...Τοὺ τρώγανι τὰ ζᾶ...γιὰ τοὺ

..κόπου..τὰ.....Παλιὰ...πλέγανι...πλεξοῦδα.........

....

....

....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

δ.΄ Τὸ δέσιμον (δεμάτιασμα) τῶν σταχύων.

1) Πότε ἐγίνετο τὸ δεμάτιασμα, ἤτοι τὸ δέσιμον, τῶν θερισμένων σταχύων. Ποίαν ἡμέραν ; Ἀμέσως μετὰ τὸν θερισμόν ; Τὸ ἑσπέρας ἢ μήπως ἔπρεπε νὰ μείνουν οἱ στάχυες εἰς τὸν ἥλιον πρὸς ξήρανσιν καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον ; ....

...Τοὺ...βράδ'.....Ἅμα..δὲν..ἤτανι...καλὰ...γ'νουμένα

τ'..ἀφήναμι..στοὺν..ἥλιου....κάμποσις...μέρις.....

....

2) Πῶς ἐγίνετο τὸ δεμάτιασμα ; Ποῖος ἔδενε τοὺς στάχυς καὶ ποῖος τοὺς μετέφερε καὶ τοὺς παρέδιδεν ὡς χεριές, ἀγκαλιές ; Πῶς ἐδένοντο· μὲ κοινὰ σχοινία, μὲ σχοινία κατεσκευασμένα ἀπὸ βελονοειδεῖς θάμνους, π.χ. βροῦλα, σπάρτα κλπ. Κατὰ τὸ δέσιμον τῶν δεματιῶν μήπως ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ἐργαλεῖόν τι ; Περιγράψατε λεπτομερῶς τὴν ἐργασίαν ταύτην μετὰ παραθέσεως σχετικῶν σχεδιασμάτων ἢ φωτογραφιῶν..........

..Τά διμάτια τ'άδινι...ού γεουργός...Του ν'εβουηθοῦσι οὑ μεγάλους γυιός...ἤ ἄλλους.:...Τά δέναμι..μί.τού.δέμα
.Τού..δέμα...τού..φτσάναμι..μι.στάχυα.:..........

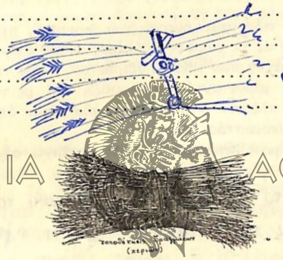

3) Τὰ δεμάτια μετὰ τὸ δέσιμον ἀφήνοντο εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν ἢ συνεκεντρώνοντο εἰς ὡρισμένον μέρος τοῦ θερισμένου ἀγροῦ ; Πόσα δεμάτια συνεκεντρώνοντο ἐκεῖ καὶ πῶς ἐτοποθετοῦντο;......

..Τ'ἀφήναμι....στού..ἴδιου..μέρους.,.ἀλλά..τά.μάζεβα-
.λούσαμι..γλήγορα.νά..μή..τά..φάνι..τά ζῶα..

....

ε.΄ Συγκομιδὴ τῶν γεωμήλων.

1) Ἀπὸ πότε ἤρχισεν ἡ καλλιέργεια τῆς πατάτας εἰς τὸν τόπον σας ;

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Πότε γίνεται ἡ σπορὰ ἢ τὸ φύτευμα αὐτῆς . . . .

Τσί ἄπου παλιά ἀλλά ἀπ' τού '60 τσι ἐδώ πιό πουλί.

2) Πῶς ἐγίνετο (ἢ γίνεται) ἡ ἐξαγωγὴ (βγάλσιμο) τῶν γεωμήλων ἀπὸ τὸ χωράφι ; Μὲ σκαπάνην, μὲ ἄροτρον ἢ μὲ ἄλλον τρόπον. Περιγράψατε τὸ σχῆμα τῆς σκαπάνης, τοῦ ἀρότρου κλπ. παραθέτοντες καὶ σχετικὸν σχέδιον αὐτῶν ἢ φωτογραφίαν . . . .

Μι τ' τσάπα. Όποιους 'εχ' πουλλές τσ' βγάζ' μι τού 'αλέτρ'.

στ.΄ Συγκομιδὴ τοῦ σανοῦ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

1) Ἐσυνηθίζετο παλαιότερον ἡ διατροφὴ τῶν ζώων κατὰ τὸν χειμῶνα μὲ ξηρὰ χόρτα (π.χ. σανόν, τριφύλλι, βίκον); Ἐὰν ναί, περιγράψατε πῶς ἐγίνετο ἡ καλλιέργειά του, ἔπειτα ἡ κοπή, ἡ ξήρανσις καὶ ἡ φύλαξις αὐτοῦ . . . .

Όχ'. μόνι 'αχυρου τά ταγίζαμι.

2) Πότε ἐθερίζετο ὁ σανὸς καὶ μὲ ποῖον ἐργαλεῖον (δρέπανον, κόσσαν κ.ἄ.). . . . . /

(Παραθέσατε καὶ σχεδιάσματα ἢ φωτογραφίας) . . . .

3) Ξήρανσις τοῦ χόρτου καὶ δέσιμον. Ποῖα ἐργαλεῖα ἐχρησιμοποιοῦντο ; (Παραθέσατε μετὰ τῆς περιγραφῆς καὶ τὴν σχετικὴν τοπικὴν λαϊκὴν ὀνοματολογίαν, ὡς καὶ σχεδιάσματα καὶ

φωτογραφίας) ....

....

....

Γ.′ ΑΛΩΝΙΣΜΟΣ

α.′ 1) Μεταφορὰ τῶν δεματιῶν πρὸς ἁλωνισμόν. Συνεκεντρώνοντο πρὸς τοῦτο ἐπὶ τόπου εἰς τὸ χωράφι ἢ μετεφέροντο εἰς ἄλλην θέσιν, π.χ. εἰς τὸ ἀλώνι, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σπιτιοῦ κτλ. ....

...Τά κ'βαλούσαμι στ' αλών'...........................

....

2) Πῶς καλεῖται ὁ χῶρος ὅπου τοποθετοῦνται τὰ πρὸς ἁλωνισμὸν δεμάτια. Εἰς τινας τόπους λέγεται: θεμωνοστάσι, θεμωνιά, θεμωνιάστρα, κλπ. Πῶς γίνεται ἡ τοποθέτησις εἰς σωρόν; Ὑπάρχει καθωρισμένος τρόπος τοποθετήσεως; ....

...Θ' μουντουνιάζ'. ... Τά κάνουμ θημουνια...

....

3) Ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν εἰς τὸν τόπον σας ἀλώνι διὰ τὸν ἁλωνισμὸν τῶν δημητριακῶν; Μήπως ἐγίνετο παλαιότερον ὁ χωρισμὸς τοῦ καρποῦ (τοῦ γεννήματος) ἀπὸ τὰ ἄχυρα εἰς ἄλλον χῶρον, δηλ. ὄχι εἰς τὸ ἀλώνι; ....

...Ναί. Ὅποιους είχι λίγα διμάτια τα

..κουπάν'ζι όπ'...μπουρούσι...(ημπορούσε)....

....

4) Ποῦ κατεσκευάζετο (ἢ κατασκευάζεται) τὸ ἀλώνι. Ἐντὸς τοῦ συνοικισμοῦ, εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας ἢ ἔξω τοῦ χωρίου; Εἰς ποίαν θέσιν; ..Κουντά..στου..καλύβ'...Ἄμα δεν..

.πιάν' τσιρός (καιρός)..του..στανάνι..(στιάχνανε)

.πάσ' τ' ράχις:.........................

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

5) Τὸ ἁλώνι ἀνήκει εἰς μίαν μόνον οἰκογένειαν ἢ εἰς περισσοτέρας; ἐὰν τοῦτο ἀνήκῃ εἰς πολλὰς οἰκογενείας, πῶς γίνεται ἡ χρῆσίς του, δηλ. μὲ ποίαν σειρὰν καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον; ....

....Καθένας...εἶχι...τοὺ...δ'κό τ.................

....

6) Ἀπὸ πότε ἄρχεται τὸ ἁλώνισμα καὶ πότε λήγει; ....

Ἀρχίζ' ἀπ' τὸ ἀρχές τ' Ἁλουν'τη...μέχρι τσι τοὺν Αὔγουστου.

7) Εἴδη ἁλωνιῶν (ἀναλόγως τῆς κατασκευῆς των)· π.χ. χωματάλωνο (μὲ δάπεδον ἐκ χώματος)· πετράλωνο (μὲ δάπεδον ἐστρωμένον μὲ πλάκες).
(Περιγράψατε τὴν κατασκευὴν ἑκάστου καὶ παραθέσατε σχεδίασμα ἢ φωτογραφίαν αὐτοῦ) ....

...Τὰ πιὸ πουλλὰ ...εἶνι...μὲ πέτρις...ἤ...μ'σὸ (μισό) μι πέτρις, μ'σὸ...μι...χῶμα, νὰ...ὅπως...νἆνι...(νὰ εἶναι)

8) Πῶς ἐπισκευάζεται τὸ ἁλώνι ἕκαστον ἔτος πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἁλωνισμοῦ· (π.χ. τοῦ χωματάλωνου: καθαρισμὸς αὐτοῦ καὶ ἐπάλειψις τοῦ δαπέδου καὶ τοῦ γύρω τοιχώματος, ὅπου ὑπάρχει, μὲ πηλὸν ἐκ χώματος ἢ συνήθως διὰ μείγματος κόπρου βοῶν καὶ ἀχύρων)...Τοὺ καθαρίζουμι...απ' τὰ χουρτάρια.

..τὰ...σκουπίζουμι...τσι...τοὺ...βουνιάζουμι........

....

....

9) Ἡ ὡς ἄνω προετοιμασία τοῦ ἁλωνιοῦ καὶ ἡ ἔναρξις τοῦ ἁλωνισμοῦ γίνεται ὡρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν; ....

..Ὄχ'....ὅπουτι (ὅποτε)....νἆνι.........................

....

10) Πῶς γίνεται ἡ τοποθέτησις εἰς τὸ ἁλώνι τῶν δεματιῶν, ὅπου ὑπάρχει ἁλωνόστυλος, ὡς καὶ τὸ ἅπλωμα τῶν σταχύων πρὸς ἁλω-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

νισμόν ; Περιγράψατε τὸν τρόπον τοῦτον ἢ οἱονδήποτε ἄλλον.

Τά σκρουπάμι μέ τά στάχυα μέσα

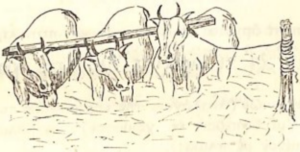

11) Πῶς γίνεται τὸ ἁλώνισμα τῶν σταχύων διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ζῴων (βοῶν, ἵππων κλπ.).

α) Ἁλώνισμα πρὸς ἀχυροποίησιν τῶν σταχύων διὰ τῆς καταπατήσεως αὐτῶν ὑπὸ περιφερομένων ζῴων (βοῶν, ἵππων κλπ.). Πολλαχοῦ τοποθετεῖται πρὸς τοῦτο καθέτως εἰς τὸ μέσον τοῦ ἁλωνιοῦ ξύλινος στῦλος, ὕψους δύο μέτρων (καλούμενος στηγερός, στρούλουρας, δουκάνη, βουκάνη κ.ά.), ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται σχοινία, ὡς εἰς τὸ ἀνωτέρω σχεδιαγράφημα, διὰ νὰ συγκρατοῦνται ἀπὸ τὸ ἕτερον ἄκρον των τὰ ζῷα, ὥστε νὰ περιφέρωνται κυκλικῶς, «νὰ ἔρχωνται γῦρες», καὶ οὕτω νὰ κόβουν τὰ στάχυα.

Περιγράφομεν λεπτομερῶς εἰς τάς σημειώσεις

β) Πῶς ζεύονται οἱ βόες, τὰ ἄλογα κλπ. διὰ τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ ἁλωνισμοῦ. Πῶς συνδέεται τὸ σχοινὶ ἀπὸ τὸν κάθετον ἁλωνόστυλον μὲ τὰ ζῷα; (Εἴς τινας τόπους δένεται τὸ σχοινὶ εἰς θηλειές, αἱ ὁποῖαι περιβάλλουν τὸν λαιμὸν τῶν ζῴων. Εἰς ἄλλους τόπους εἰς τὸ ἁλώνισμα διὰ τοῦ τρόπου τούτου δὲν ὑπάρχει στῦλος εἰς τὸ μέσον τοῦ ἁλωνιοῦ. Τὰ ἁλωνίζοντα ζῷα περιφέρονται συνδεδεμένα εἰς σειρὰν διὰ σχοινίου, τὸ ὁποῖον σχηματίζει θηλειὲς περὶ τὸν λαιμὸν ἑκάστου ζῴου. Περιγράψατε ὅπου ὑπῆρχεν (ἢ διατηρεῖται ἀκόμη) ἁλωνισμὸς κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον, παραθέτον-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τες καὶ σχετικὰς φωτογραφίας ἢ ἰχνογραφήματα)...........

....

....

....

....

γ) Ποῦ ἀντὶ τοῦ ἀλωνισμοῦ διὰ τῶν ποδῶν χρησιμοποιεῖται καὶ μηχανικὸν ἀλωνιστικὸν μέσον· π. χ. χονδρὴ ἐπιμήκης σανὶς εἰς ἓν τεμάχιον ἢ δύο, προσαρμοζόμενα. Αὕτη ὡπλισμένη εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν διὰ κοπτερῶν μεταλλίνων ἐλασμάτων ἢ ἀποσχίδων σκληροῦ λίθου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ζυγοῦ ἐζευγμένων ζῴων, σύρεται δ' οὕτω κυκλικῶς ἐντὸς τοῦ ἀλωνίου ἐπὶ τῶν ἐστρωμένων σταχύων διὰ τὸν ἀλωνισμόν των.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Σημειώσατε, ἐὰν ἀπαντᾷ εἰς τὸν τόπον σας τὸ ἀλωνιστικὸν τοῦτο μηχάνημα ἢ ἄλλο τι, τὸ ὄνομα αὐτοῦ (π. χ. δουκάνα, δικριάνι, βωλόσυρος), περὶ τῆς κατασκευῆς του, τὸ σχῆμα καὶ τὰς συνήθεις διαστάσεις. Ἀπὸ ποῦ τὸ ἐπρομηθεύοντο παλαιότερον καὶ σήμερον. Ἐπίσης πῶς γίνεται ἡ χρῆσίς του καὶ διὰ ποῖα δημητριακά. Ἡλωνίζοντο (ἢ ἀλωνίζονται) ὅλα τὰ δημητριακὰ μὲ ἀλωνιστικὸν μηχάνημα ; Μήπως π.χ. ἡ κριθὴ καὶ τὰ ὄσπρια (κουκκιά, ρεβίθια κ.ἄ.) ἠλωνίζοντο διὰ τῶν ποδῶν ζῴων ζευγνυομένων καὶ περιφερομένων ἐπὶ τῶν σταχύων τούτων ;..................

.......Ἀλωνιστικὰ μηχανήματα ἢ τὰ ἐπινοούμενα
..ἀλωνιστρῶ δὲν ὑπάρχουν ἐνταῦθα..............

....

....

....

δ) Ἀπὸ ποίαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἀρχίζει ὁ ἀλωνισμός, κατὰ ποίαν δὲ διακόπτεται διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ τὴν ἐπομένην. ;............

....Ἀπ' του μισ' μέρ' μέχρι τ' απόγιμα.....

....

....

....

....

....

12) Ποῖα ἄλλα ἀλωνιστικὰ ἐργαλεῖα εἶναι ἐν χρήσει; (Εἴς τινας τόπους χρησιμοποιεῖται ἐπίμηκες ξύλον, τὸ ὁποῖον, καλούμενον διχάλι, δικούλι, δουκράνι κλπ., ἔχει τὸ ἄκρον ὀδοντωτὸν ὑπὸ τὴν κατωτέρω μορφήν): ....

........Ἰμεῖς τοὺ λέμ' δ'κούλ' (τό)........

....

....

....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

δουκράν' ἢ διχάλι

13) Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀλωνισμοῦ ὁ γεωργὸς μὲ τὸ διχάλι ἢ τὸ δικράνι, ἐρχόμενος γύρω εἰς τὸ ἀλώνι, ρίπτει ἐντὸς τοῦ κύκλου τὸν ὁποῖον διαγράφουν τὰ ζῷα ἢ τὸ ἀλωνιστικὸν μηχάνημα τοὺς ἀκόπους στάχυς ; ...Ναί.............

....

....

14) Ἦτο ἐν χρήσει εἰδικὴ ἀλωνόβεργα διὰ τὴν ὁδήγησιν καὶ τὸ κτύπημα τῶν ζῴων ; (Ἐν Κρήτῃ λέγεται αὐτὴ βουκέντρι· ἀλλαχοῦ φ'κέντρα). Πόσον μῆκος εἶχε καὶ ποία ἡ κατασκευή της ; (Σχεδιάσατε τὴν ράβδον αὐτήν). (Βλέπε κατωτέρω εἰκόνα)..........

.....Ἔχουμι τοὺ καμτσί.........

....

15) Πῶς λέγεται ἡ ἐργασία τοῦ ἁλωνίσματος ἑνὸς ἁπλώματος, δηλ. ἑνὸς στρώματος σταχύων ἐντὸς τοῦ ἁλωνιοῦ. (Ἐν Κρήτῃ καλεῖται δούλα). Πόσαι στρώσεις (δηλ. ἁπλώματα) σίτου, κριθῆς, βρώμης κλπ. ἡλωνίζοντο καθ' ἡμέραν ....

....

....

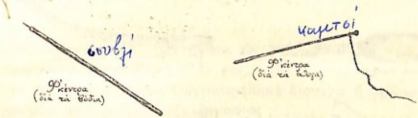

16) Πῶς λέγονται οἱ ἁλωνισθέντες στάχυες, προτοῦ λιχνισθοῦν διὰ νὰ ἀποχωρισθοῦν τὰ ἄχυρα ἀπὸ τὸν καρπόν ; (ἐν Κρήτῃ : μάλαμα)

....

17) Ποῖοι ἁλωνίζουν : ὁ ἴδιος ὁ γεωργὸς μὲ ἰδικά του ζῷα ἢ ὑπῆρχον (ἢ ὑπάρχουν ἀκόμη) εἰδικοὶ ἁλωνισταὶ (ἐν Αἰτωλίᾳ : βαλμάδες, δηλ. τσοπάνηδες, καλούμενοι ἁλωνάραιοι καὶ ἀγωγιάτες), οἱ ὁποῖοι εἶχον βόδια ἢ ἄλογα καὶ ἀνελάμβανον τὸν ἁλωνισμόν ....

Ο ίδιος ο γεωργός και τα μέλη της οικογενείας του.

Επαγγελματίαι αλωνάρηδες δεν υπάρχουν.

....

....

18) Πλὴν τοῦ μέσου τούτου μὲ ζῷα καὶ μὲ ἁλωνιστικὸν ἐργαλεῖον ὑπῆρχον παλαιότερον εἰς χρῆσιν ἄλλα μέσα χωρισμοῦ τοῦ καρποῦ ἀπὸ τοὺς στάχυς· π.χ. τὸ κοπάνισμα αὐτῶν μὲ χονδρὸν ξύλον (τὸν κόπανον) ἢ μὲ ἄλλον τρόπον ; (βλ. κατωτέρω ἐν σελ. 26 εἰκόνα).

Εχρησιμοποιείτο μεμονωμένως κόπανος.

....

19) Ὁ κόπανος οὗτος πῶς ἐλέγετο· ἐκ ποίου ξύλου κατεσκευάζετο· πόσον μῆκος καὶ πάχος εἶχε καὶ ποῖον τὸ σχῆμά του ; ....

Κόπανος λέγεται. Κατασκευάζεται εκ ξύλου βαλανιδιάς

έχει ραβδί και κύλινδρον διαμέτρου βάσεως 15-20 εκ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

20) Τὸ κοπάνισμα τῶν σταχύων ἐγίνετο εἰς τὸ ἁλώνι ἢ εἰς τὴν αὐλήν; Διὰ ποῖα δημητριακὰ ἐγίνετο (ἢ γίνεται) χρῆσις τοῦ κοπάνου· (π.χ. φακῆς, ρεβιθιῶν κλπ.)..........................

Χρήσις κοπάνου γίνεται διά τα όσπρια (ρεβύθια, φασόλια.)

κόπανος στρογγυλός

ξύλο καμπυλωτό διά τό κοπάνισμα μικρού εύρου δημητριακών._

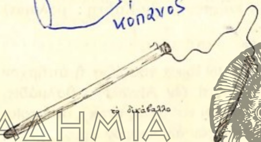

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ὑπὸ πόσων καὶ ποίων προσώπων ἐγίνετο· μόνον ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ἢ καὶ συγγενῶν ; Ἀνελάμβανον τὸ ἔργον τοῦτο ἄλλα πρόσωπα ἐπ' ἀμοιβῇ ; Πῶς ἐκαλοῦντο τὰ πρόσωπα αὐτά ; Πῶς ἐγίνετο τὸ κοπάνισμα τοῦτο διὰ τὰ δημητριακὰ μεγάλων παραγωγῶν ;..........................

Μόνον υπό των μελών της οικογενείας.

21) Ποῦ ἐτοποθετοῦντο (ἐξηπλοῦντο) οἱ στάχυες διὰ τὸ κοπάνισμα. Ἐγίνετο τοῦτο ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐπὶ ξύλου ; Πόσαι στρώσεις (δηλ. ἁπλώματα) σταχύων ἐκοπανίζοντο τὴν ἡμέραν ; Τὸ κοπάνισμα ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὸν χωρισμὸν τοῦ καρποῦ ἢ

καὶ εἰς τὴν ἀχυροποίησιν τῶν σταχύων ; (Περιγράψατε λεπτομερῶς τόν τρόπον τοῦτον χωρισμοῦ τοῦ καρποῦ ἀπὸ τοὺς στάχυς, παραθέτοντες σχεδιαγραφήματα ἢ φωτογραφίας) ....

....

....

....

....

22) Κατὰ τὸ ἁλώνισμα διὰ τῶν ζῴων, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τοῦ κοπάνου, ἐτραγουδοῦντο τραγούδια ; Ἐὰν ναί, ποῖα ;
Κατὰ τὸ κοπάνισμα μήπως ἐλέγοντο εἰδικὰ δίστιχα ἢ φράσεις διὰ τὸν συντονισμὸν τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐργασίας ; ....

....

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον

....

23) Πότε τὸ πρῶτον ἔγινε χρῆσις ἁλωνιστικῆς μηχανῆς εἰς τὸν τόπον σας. Ποῖος τὴν ἐπρομηθεύθη (πρόσωπον, συνεταιρισμὸς κλπ.). (Περιγράψατε τὸν τρόπον λειτουργίας αὐτῆς) ....

Μέχρι σήμερον δὲν ἔγινε χρῆσις ἀλωνιστικῆς μηχανῆς.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

β'. Λίχνισμα

1) Πῶς λέγονται οἱ ἁλωνισμένοι στάχυες, ἑτοιμασμένοι διὰ τὸ λίχνισμα· (ἐν Αἰτωλίᾳ : λειῶμα, ἐν Κρήτῃ : μάλαμα). Μὲ ποῖον ἐργαλεῖον σωρεύεται τὸ λειῶμα διὰ τὸ λίχνισμα· πῶς λέγεται τοῦτο· (εἰς Κρήτην : θρινάκι, εἰς Αἰτωλίαν καὶ Πελοπόννησον : δικριάνι, ἀλλαχοῦ : δικιργιάνι) καὶ ποῖον τὸ σχῆμα αὐτοῦ. ....

Οἱ ἀλωνισμένοι στάχυες δὲν ἔχουν ἰδιαιτέραν ὀνομασίαν. Ὁ σωρὸς ὅμως λέγεται λαμνί. Σώρευσις γίνεται μὲ τὸ δικούλι, τὰ καρπολόγι καὶ φτυάρια κοινά.

....

Ὁ σχηματιζόμενος σωρὸς ἔχει σχῆμα στρογγύλον ἢ ἐπίμηκες ; Προτοῦ ἀρχίσῃ τὸ λίχνισμα (ἀνέμισμα) πρὸς ἀποχωρισμὸν τοῦ ἀχύρου

ἀπὸ τὸν καρπόν, καρφώνεταί τι ἐπάνω εἰς τὸν σωρόν ; Μήπως μαχαίρι, τὸ θρινάκι ἢ ἄλλο τι ; Τί λέγεται κατὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν γίνεται τὸ ἔθιμον τοῦτο.......................

....Ὁ σωρὸς ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες. Ἐνέργειαι κ.λ.π. πρὸ τοῦ λιχνίσματος δὲν συνηθίζονται.......................

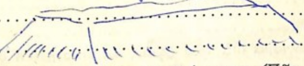

2) Μὲ ποῖον ἐργαλεῖον γίνεται τὸ ἀνέμισμα ; (Πῶς λέγεται τοῦτο : φτυάρι, θρινάκι ; Ἰχνογραφήσατε τοῦτο.......................

.......Μὲ τὸ καρπολόγι (καρπολόϊ).......................

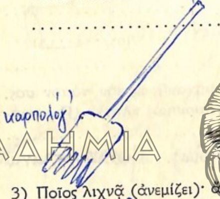

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

3) Ποῖος λιχνᾷ (ἀνεμίζει)· ἄνδρας, γυναίκα· εἰδικὸς λιχνιστὴς ἐπ' ἀμοιβῇ ;

....Ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναίκα ὅταν γνωρίζῃ τὴν ἐργασίαν..

4) Πῶς λέγονται τὰ χονδρὰ τεμάχια τῶν σταχύων, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸ λίχνισμα παραμένουν μετὰ τοῦ καρποῦ· (εἴς τινας τόπους καλοῦνται : κόντυλοι, κόμπια). Πῶς ἀποχωρίζεται ὁ καρπὸς ἀπὸ τοὺς κοντύλους ἢ τὰ κόμπια ; Ποῦ συνηθίζεται νὰ γίνεται δεύτερον ἀλώνισμα διὰ τῶν ποδῶν τῶν ζώων, ὥστε νὰ ἀποφλοιωθῇ ὁ σῖτος κλπ ;

...Τὰ χονδρὰ τεμάχια λέγονται κότσαρα. Σκουπίζονται μὲ σκούπαν καὶ σωρεύονται εἰς δύο ἰδιαιτέρους σωροὺς εἰς τὰς ἄκρας τοῦ κυρίως σωροῦ. Ἀργότερον δρεμονίζονται.

....

5) Πῶς γίνεται ἡ ζεῦξις τῶν ζώων διὰ τὸ δεύτερον, ὡς ἀνωτέρω, ἀλώνισμα ; Ποῦ ἀπαντᾶται τὸ ἀλώνισμα τοῦτο· πῶς λέγεται ; (Ἐν

Κρήτη: ξεβαβούλισμα καὶ καρπολώνεμα)· διὰ ποῖα δημητριακὰ συνηθίζεται τοῦτο ....

............Δέν γίνεται δεύτερον ἁλώνισμα πρός ἐξαγωγήν καρποῦ.........Ἐνίοτε ἁλωνίζονται τά κότσαλα παγζῶν ἁλωνιῶν διά νά ἀχυροποιηθοῦν..............

....

6) Ἀφοῦ διὰ τοῦ λιχνίσματος (ἀνεμίσματος) ἀποχωρισθοῦν τὰ ἄχυρα, πῶς γίνεται ἡ διαλογὴ τοῦ καρποῦ ἀπὸ τὰ μετ' αὐτοῦ παραμείναντα χονδρὰ τεμάχια τῶν σταχύων (τοὺς κοντύλους, κόμπια κ.ἄ.) ;......

.....Ἡ διαλογή γίνεται ... μέ τό δερμόνισμα...........

....

....

Γίνεται τοῦτο κατὰ τὸ ἀνέμισμα, ἀπομακρυνομένων τῶν ξένων αὐτῶν ὑλῶν ὑπὸ γυναικὸς διὰ σαρώθρου, ἢ δι' ἄλλων μέσων, ὡς π.χ. κοσκί-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

κόσκινο παλιό δερμάτινο

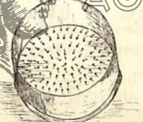

κόθρος ἢ ἀρυλόγος

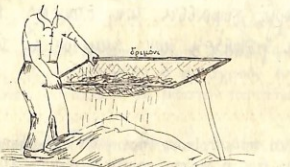

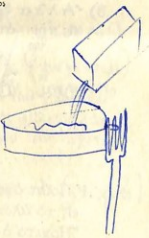

νων μὲ ὀπὰς διαφόρων μεγεθῶν· π.χ. μὲ τὸ κόσκινον τὸ καλούμενον κατὰ τόπους : βολίστρης, δερμόνι, δορμόνι, δριμόνι, ρεμόνι κλπ.

(Περιγράψατε λεπτομερῶς τοὺς ἐν χρήσει παλαιότερον (ἢ καὶ σήμερον) τρόπους χωρισμοῦ τῶν κόκκων τῶν δημητριακῶν ἀπὸ τὰ ἄχυρα καὶ τὰς ἄλλας ὕλας. Ἰχνογραφήσατε δὲ ἢ παραθέσατε φωτογραφίας τῶν ἐν χρήσει ἐργαλείων καὶ σκευῶν) ....

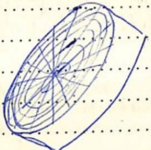

7) Ὅταν ἑτοιμασθῇ, ὡς ἀνωτέρω, ὁ καρπὸς σχηματίζεται εἰς σωρόν; Μὲ ποῖον ἐργαλεῖον σωρεύεται; Χαράσσεται ἐπὶ τοῦ σωροῦ σταυρός; Πῶς χαράσσεται καὶ ποία ἡ μορφή του. Μήπως ἐμπηγνύεται κατόπιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ σωροῦ τὸ ἐργαλεῖον τοῦ λιχνίσματος (θρινάκι, φτυάρι), ἐπακολουθεῖ δὲ καὶ προσκύνησις καὶ ἀσπασμὸς τοῦ σωροῦ ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ; ....

Πρῶτον σχηματίζεται ὁ σωρὸς τοῦ καρποῦ καὶ εἶτα γίνεται τὸ δριμόνισμα.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

8) Ἄλλα ἔθιμα προτοῦ νὰ μεταφερθῇ ὁ καρπὸς (σῖτος, κριθὴ κλπ.) εἰς τὴν ἀποθήκην. ....

Ὁ γεωργὸς χαράσσει τρεῖς σταυροὺς ἐπὶ τοῦ σωροῦ καὶ εἶτα μεταφέρει τὸν καρπὸν εἰς τὴν ἀποθήκην.

γ'.1) Ποῖαι ὀφειλαὶ πρὸς τρίτους ἔπρεπε νὰ καταβληθοῦν εἰς εἶδος ἀμέσως εἰς τὸ ἁλώνι· π.χ. ἡ δεκάτη, κοινῶς δεκάτισμα. Ποία ἦτο ἡ συνήθεια. Ἤρχετο ὁ δεκατιστὴς εἰς τὸ ἁλώνι; Μὲ ποῖον μέτρον (δοχεῖον) ἐγίνετο ἡ μέτρησις τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς κλπ., διὰ τὴν εἴπραξιν ὑπὸ τοῦ δεκατιστοῦ τοῦ «δεκάτου». (Σημειώσατε τὸ ὄνομα τοῦ μετρητοῦ, τὴν

χωρητικότητά του εἰς ὀκάδας, εἰς κοιλὰ κλπ., παραθέσατε δὲ καὶ ἰχνογράφημα αὐτοῦ· βλ. κατωτέρω σχετικὰς εἰκόνας)................
...Τό δέκατον, τό οποίον ήτο έν τή πραγματικότητι 6%...
Ο δικαιούχος μάζευε τόν καρπόν και εισέπραττε 6%.
Εξήγετο δέ ο δικαιούχος σούμπας..................

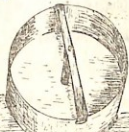
μισοκοίλι

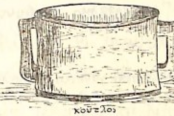
κούτλος

2) Ποῖα ἄλλα βάρη κατεβάλλοντο εἰς εἶδος εἰς τὸ ἀλώνι ;
α) τὸ παπαδιάτικο, θ
β) τὸ ἀγροφυλακιάτικο, = ένα πινάκι καρπού δι' εν εξάμηνον
γ) τὸ γυφτιάτικο, θ
δ) τὸ ἀλωνιάτικο κλπ. θ
Σημειώσατε τὰ ἐν χρήσει παλαιότερον μέτρα τῶν δημητριακῶν (ὄνομα, χωρητικότης, σχῆμα, καὶ παραθέσατε ἰχνογραφήματα ἢ φωτογραφίας αὐτῶν)..............................
Ένα πινάτσι .... Ο κοινός μαζεύτηκε) ....
(πινάκι) ....
10 οκ. κριθής .... μ'σουτσίλ.
13 οκ. σίτου .... (μισοκοίλι) 5 οκάδες.

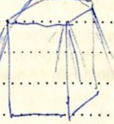

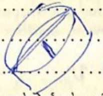

3) Ποῦ ἀπεθηκεύετο κατόπιν ἡ παραγωγὴ (ὁ καρπὸς) ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ· ἐντὸς τῆς οἰκίας (εἰς ποῖα δοχεῖα) ἢ εἰς ἀγροὺς ἐντὸς εἰδικῶν λάκκων ; (Σημειώσατε λεπτομερῶς εἰς ἑκάστην περίπτωσιν τὰς σχετικὰς συνηθείας) ....
.....Εἰς τὴν οἰκίαν ἐντός σάκκων ἢ εἰς τὴν αγροικίαν (καλύβι) ...μέσα εἰς το αμπάρι..................

4) Τὸ ἄχυρον ποῦ ἀπεθηκεύετο. Εἰς ἀποθήκην (ἀχυρῶνα) ἐντὸς τοῦ χωρίου ἢ εἰς τὸν ἀγρὸν καὶ παρὰ τὸ ἀλώνι. Πῶς ἐγίνετο ἡ ἀποθή-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

κευσις εἰς τὴν ὕπαιθρον ; Πάντοτε εἰς τον αχυρώνα.

Αποθήκευσις εἰς το ὕπαιθρον δεν εγίνετο ποτέ.

5) Πῶς ἐγίνετο (ἢ γίνεται) ἡ διαλογὴ τοῦ σπόρου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θερισμοῦ ἀπὸ τοὺς καλυτέρους στάχυς ἢ μετὰ τὸ ἀλώνισμα ; ...

Και κατά την διάρκειαν του θερισμού, αλλά κυρίως δι' ανταλλαγής σπόρου μεταξύ των γεωργών.

6) Μήπως ὅπου γίνεται ἡ διαλογὴ τοῦ σπόρου πρὸ τοῦ θερισμοῦ κατασκευάζεται τότε ἢ μετὰ τὸν θερισμὸν πλέγμα (πλεκτὴ) ἐκ σταχύων, τὸ ὁποῖον ἀναρτᾶται εἰς τὸ εἰκονοστάσιον ἢ ὄπισθεν τῆς θύρας κλπ ; ..

Παλαιότερον ναι

Πῶς λέγεται ἡ πλεκτὴ αὐτη ; Ποῖον τὸ σχῆμα της· ποῦ φυλάσσεται. πρὸς ποῖον σκοπὸν καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον ; ...

Δεν ενθυμούνται οι γεροντότεροι.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Δ΄. ΕΤΗΣΙΑΙ ΠΥΡΑΙ

α΄. 1) Κατὰ ποίας ἡμέρας τοῦ ἔτους λαμβάνει χώραν κατ' ἔθιμον εἰς τὸν τόπον σας ἄναμμα φωτιᾶς εἰς τὸ ὕπαιθρον. (Π.χ. παραμονὴ Χριστουγέννων, ἑσπέρας 23 'Ιουνίου (Κληδόνου), 'Αποκριές, πρώτη Μαρτίου, Πάσχα (κάψιμο τοῦ 'Ιούδα), ἑσπέρας τῆς 31 Αὐγούστου κλπ.)

Μόνον το εσπέρας 23 Ιουνίου Αγίου Ιωάννου

Εἰς ποίας ἡμέρας, ποίαν ὥραν καὶ εἰς ποῖον μέρος ; ...

Το εσπέρας μετά την δύσιν του ηλίου, εις τους δρόμους του χωριού.

2) Πῶς λέγεται ἡ φωτιὰ αὐτή ; (π.χ. φανός, ἀφανὸς κλπ.)

Καμανός

β'. 1) Ποῖοι ἀνάπτουν τὴν πυράν· παιδιά, ἡλικιωμένοι, ποῖος ἄλλος ;

Συνήθως τὰ παιδιά ἀλλὰ μετέχουν καὶ ἠλικιωμένοι

2) Ποῖος ἢ ποῖοι συλλέγουν τὰ ξύλα, θάμνους κλπ. διὰ τὴν πυράν. Τὰ κλέπτουν ; Ἂν ναί, ἀπὸ ποῖον μέρος ;

Τὰ ξύλα συλλέγουν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὰ τοιαῦτα τὰ προωρισμένα διὰ τὴν καῦσιν τῶν φούρνων. Δὲν τὰ κλέπτουν.

3) Πῶς γίνεται ἡ συγκέντρωσίς των. (Περιγράψατε λεπτομερῶς)

Οὐχὶ κατὰ ἀξιοσημείωτον τρόπον.

γ'. Ποῖαι αἱ συνήθειαι εἰς κάθε τόπον διὰ κάθε πυράν ;

1) Προσευχαί, διάφοροι ἐπικλήσεις, ξόρκια, ᾄσματα, κρότοι, θόρυβος. Καταγράψατε τὰ σχετικὰ κείμενα

Ἀνάπτονται τρεῖς πυραί, εἶτα δὲ οἱ περιωρισμένοι πηδοῦν ἄνωθεν αὐτῶν φωνάζοντες "Καῦτε ψύλλοι". Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὅσοι ὑπερπηδήσουν τὰς πυράς δὲν θὰ προσβληθοῦν ὑπὸ ἀσθενείας καλουμένης δερματώσεως

2) Πηδήματα, χοροὶ γύρω ἀπὸ τὴν πυράν. (Περιγραφὴ λεπτομερής)

3) Τί καίονται εἰς τὰς πυρὰς αὐτάς· (κάψιμον τροχοῦ ἁμάξης, λουλουδιῶν τοῦ Μάρτη, τοῦ στεφάνου τῆς Πρωτομαγιᾶς κλπ.) ....

Καίεται ὁ στέφανος τῆς πρωτομαγιᾶς.

4) Καίονται (ἢ ἐκαίοντο) ὁμοιώματα· π.χ. κατὰ τὸ Πάσχα ὁμοίωμα τοῦ Ἰούδα· (περιγράψατε λεπτομερῶς) ....

Ὁμοιώματα δὲν καίονται.

5) Παραθέσατε λεπτομερῆ περιγραφὴν τοῦ ἐθίμου εἰς τὸν τόπον σας

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Η συλλογὴ αὕτη ἐγένετο ἐν Ἁγίῳ Εὐστρατίῳ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1970 ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Γιάννου Ἰωάννου τοῦ Ἀργυρίου, γεννηθέντος ἐν Ἁγίῳ Εὐστρατίῳ καὶ ὑπηρετοῦντος ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1963, νῦν ἡλικίας 30 ἐτῶν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦ.ΛΗΜΝΟΥ
3/ΘΕΣΙΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ
ΑΓΙΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ
ΑΡΙΘ.ΠΡΩΤ.: 11

Πρός
Τό Κέντρον Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς
Λαογραφίας.
Ἀναγνωστοπούλου 14
εἰς Ἀθήνας

(Διά τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ Ε.Π.Λήμνου)

Ἀναφορά
Ἰωάννου Γιάννου
Δ/ντοῦ τοῦ ὡς ἄνω Δημοτικοῦ
Σχολείου.
'' Ὑποβάλλεται ἐρωτηματολόγιον
λαογραφίας .,,

Ἐν Ἁγ.Εὐστρατίῳ τῇ 22-2-70

Λαμβάνω τήν τιμήν νά ὑποβάλω Ὑμῖν ,συνημμένως, ἐρωτηματολόγιον, περί τοῦ ἐκ παραδόσεως γεωργικοῦ βίου τῶν κατοίκων τῆς νήσου Ἁγίου Εὐστρατίου καί τῶν κατ' ἔτυμον πυρῶν, δεόντως συμπεπληρωμένον.-

Εὐπειθέστατος
Ὁ Δ/ντής τοῦ Σχολείου

Ἰωάννης Γιάννος

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ
ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΛΗΜΝΟΥ
Ἀριθ. Πρωτ. 317
Ἐλήφθη τῇ 10/3/1970

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

1

Ε Ρ Ω Τ Η Μ Α Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν

ΔΙΑ ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΚΑΤ ΕΘΙΜΟΝ ΠΥΡΑΣ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ
ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΛΗΜΝΟΥ
ΝΟΜΟΥ ΛΕΣΒΟΥ

υυυυυυυυ

'Ολίγα τινα ἱστορικά περί τῆς νήσου .

'Η νῆσος ἐκλήθη "Αγιος Εὐστράτιος κατά τά ἀρχάς τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος μ.χ. ὡς δεικνύει ὁ κατά τό 1420 γράψας Φλωρεντῖνος γεωγράφος Βουονδελμόντιος. Τήν ὀνομασίαν δέ ταύτην ἔλαβεν ἐκ τοῦ κατά τάς ἀρχάς τοῦ Θ΄μ.χ. αἰῶνος ἐξορισθέντος εἰς τήν νῆσον μοναχοῦ 'Αγίου Εὐστρατίου,ὅστις ἤκμασεν ἐν τοῖς Βυθινιακοῖς Μοναστηρίοις τοῦ 'Ολύμπου καί κατεδιώχθη ὑπό τοῦ Λέοντος Στ΄,Αρμενίου κατά τήν περίοδον τῆς εἰκονομαχίας, καταφυγών δέ εἰς "τήν νῆσον", ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 95 ἐτῶν. 'Απέναντι τῆς ΒΑ ἐσχατιᾶς τῆς νήσου ,ὅπου ἡ σημερινή ὀνομασία "Γερᾶκι ,, ὑπάρχει σπήλαιον ἐντός τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ὅτι ἐμόνασεν ὁ "Αγιος . 'Εκ τοῦ τάφου δέ αὐτοῦ ὅστις κατεστράφη, ἐκλήθη ἡ νῆσος ἀργότερον τουρκιστί Μπόζ -Μπαμπᾶ ἤ Παπᾶ ὡς ἀναφέρει ὁ Τοῦρκος γεωγράφος Περί-Ρεΐς (1521-4), οὗ τό ἔργον ἐξεδόθη τῷ 1902 ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ἐν 'Αθήναις γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου (σελ. 417).

Κατά τούς Βυζαντινούς χρόνους ἡ νῆσος ἐκαλεῖτο Νέαι '' 'Η τῶν νέων νῆσος ,μία ἐστό καί αὐτή τῶν πρός τήν λαύραν δωρεῶν,τῶν κρατίστων καί ἀοιδίμων βασιλέων. Οὕτω δέ ὀνομάσθη διά τό φροντηστήριον γεγονέναι ἐν αὐτῇ,καί προγυμνάζεσθε ἐκεῖσε τούς νεωτέρους τῶν μοναχῶν.αὕτη ξηρά μέν τήν φύσιν ἐστίν. ἀγαθή δέ τά ἄλλα, καί βοσκημάτων εὔφορος.Αὐτόθεν γάρ καί τά φορτηγά ζῶα τῇ Λαύρα κεχορήγηται. ... ,,

Τά ἀνωτέρω εἰναι ἀκριβές ἀντίγραφον ἐκ τοῦ κατά πλάτος βίου τοῦ 'Αγίου 'Αθανασίου ἐκ χειρογράφου τῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας.

Προσηρτήθη δέ ἡ νῆσος εἰς τήν 'Αγίαν Λαύραν ὑπό τοῦ Βασιλείου Β΄, ὡς δεικνύει τό κατωτέρω ἀπόσπασμα καί τό χρυσόβουλον τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτου,ὅπερ ἐλλειπές ἐν τῇ ἀρχῇ καί σεσαθρωμένον ἐν πολλοῖς.

'' Τῇ Μονῇ ταύτῃ εὐηργέτησε Καί ὁ Βασίλειος Β΄καταστήσας αὐτήν ζῶντος ἔτι τοῦ 'Αθανασίου πολυάνθρωπον διά πλουσίων

2

δωρεῶν καί προσαρτήσας αὐτῆ καί τήν νησίδα τῶν νέων ἤτοι τόν Ἅγιον Εὐστράτιον........, Κ τ ε ν ᾶς .

....

....ένται μεθ'οὗ κακεῖνον τόν παρα.... τῶν βασιλικῶν ... κατά τόν Αὔγουστον μῆνα τῆς πεντακαιδεκάτης ἰνδικτιῶνος τοῦ ςφλ ἔτους ἀπελύθη χρυσόβουλλος λόγος βεβαιῶν.ἡ εὐσεβής ἡμῶν ἔι. .. βασιλεία παρακελεύται θεσπιζουσα καί παρακελευομένη τά ἐν αὐτῶ γεγραμμένα κρατεῖν.Τά δέ δήπου εἰσίν ἐπικύρωσις τῆς ἐπί τῆ νήσω τῶν νέων πρός τήν λαύραν τῶν Μελανῶν προαπολυθείσης χρυσοβούλλου δωρεᾶς,καί τῶν τοῦ δημοσίου τῆς τοιαύτης νήσου ἐκκοπῆς καί συνηθείας ἐπιτελουμένων,χρόνω τε πολλῶ καί διαρρυήσις. οὐδέν δέ ἧττον....φίσις παντελής γενομένη, ὡς ἀκαταστρώτου περιλειφθείσης,καί διά τοῦτο καί εἰς ἀ... πι'απολυθείσης καί γάρ ἐμμίνας ὁ βασιλεύς τῆ ἁπλῶς γεγονεία δωρεᾶ,καί τῆ πρό καιροῦ γενομένη συμπαθεία τοῦ δημοσίου ,παρεκελεύσατο.

Τήν μέν νῆσον τῶν νέων αὖθις εἶναι παρά τῆ μονῆ τῶν Μελανῶν.ἀλλά δή καί τήν συμπάθειαν μένειν ἀκατόρθωτον,μόνα δέ τά τυπωθέντα δύο νομίσματα παρά τῆς τοιαύτης μονῆς ελεῖσθαι, καί πλέον μηδέν.Οἷς δή καί ἡ εὐσεβής ἡμῶν βασιλεία συντιθεμένη.Τό ἀσφαλές τῶ χρυσοβούλλω χαρίζεται.καί διά τῆς δέ χρυσοβούλλου γραφῆς ,ἥν εἶχε δόξαν ἐπί πᾶσι τοῖς προαναγεγραμμένοις,καί οἵαν ἐπ'αὐταῖς τήν ἐπίκρισιν ἔθετο,δήλην πεποίηκεν. ἐπεί δέ οὐκ ἤρκει τῆ τῆς βασιλείας ἡμῶν ἀγαθότητι, τό ἕπεσθαι μόνον προηγησαμένω καλοῖς.ἀλλ'ἔδει ταύτην καί παρ'ἑαυτῆς τι προσθῆναι, ἵνα καί ἀρχομένη φαίνηται τῶν σωτηριωδῶν, προστίθησι τῆ προαναγεγραμμένη χρυσοβούλλω δωρεᾶ τῶν ἑκατῶν ἀτελῶν παροίκων,καί δουλοπαροίκων,ἴσον ἕτερον ἀριθμόν .οὐκ ἄλλοθεν ἀναπληροῦσθαι ὀφείλοντα τοῖς μοναχοῖς, ἀλλ'ἤ τῶν παίδων καί ἐγγόνων τῶν προσκεκληρωμένων τῆ μονῆ δουλοπαροίκων. Οἵ σύν ἅμα τοῖς ἅμα τοῖς διαφέρουσι τῆ μονῆ ἀκινήτοις πᾶσι ἐξκουσίας καθαρᾶς ἀπολαυσουσι,νῦντε,καί εἰς τό ἑξῆς.

Καί συνεχίζει ἐπί μακρόν τό ἀνωτέρω χρυσόβουλλον,καταλῆγον :

, ὡς βεβαίου καί ἀσφαλοῦς τυγχάνοντος τοῦ παρόντος ἡμῶν εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου σιγιλλίου,γεγενημένου κατά τόν 'Ιούλιον μῆνα ,τῆς δευτέρας ἰνδικτιῶνος,ἐν ἔτει ςφπζ': ἐν ὧ καί τό ἡμέτερον εὐσεβές καί θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.

Νικηφόρος Βοτανειάτης

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

'Αργότερον ἡ νῆσος ἠρημώθη κατοίκων, δι'ὅ καί ὁ τῷ 1420 γράψας Βουονδέλμόντιος ἀναφέρει τήννῆσον ὡς τρέφουσαν ἄγρια ζῶα. Τοῦτο δέ εἰναι ἀληθές διότι οἱ πειραταί Τοῦρκοι ἐλυμαίνοντο τό Αἰγαῖον καί μαρτυρεῖται ὑπό τοῦ κατωτέρω γράμματος τοῦ 'Αρχιεπισκόπου τῶν νήσων Λήμνου καί "Ιμβρου 'Ιακώβου, γράφοντος πρός τήν Μονήν τῆς Λαύρας :

'' Τήν πνευματικήν ἀνάκρισιν καί ἄλλην πᾶσαν ἐπιμέλειάν τε καί φροντίδα πάντων τῶν εἰς τήν καθ'ἡμᾶς ἁγιωτάτην ἀρχιεπισκοπήν ὑποκειμένων μονυδρίων ποιούμενος, εὗρον ὅτι διά τήν παρά τῶν ἐπικειμένων ἐθνῶν ἐπελθοῦσαν αἰχμαλωσίαν εἰς τήν τοῦ μεγαλομάρτυρος καί πολυάθλου Εὐστρατίου νῆσον, ἐδόθη πρό καιροῦ εἰς τήν ἁγίαν βασιλικήν μονήν καί περιώνυμον λαύραν δι'ἐκδοτηρίου γράμματος τοῦ εἰς δικαίῳ χρηματίσαντος ἐντιμωτάτου ἱερέως κυροῦ Γεωργίου τοῦ χωνιάτου καί τῶν ἐντιμωτάτων κληρικῶν εἴτι μέν τοῦ εἰς κεφαλήν εὑρεθέντος τότε πανσεβάστου σεβαστοῦ οἰκίου τω κραταιῷ καί ἁγίω ἡμῶν αὐθέντη καί βασιλεῖ κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Τζυράπη, μονύδριον τό εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς παναγίας ἀχράντου ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καί ἐπικεκλημένης τῆς Κακαριωτίσσης. Ταύτης οὖν τῆς εἰρημένης 'Αγίας Λαύρας ὁ ὁσιώτατος προϊστάμενος ,καί ἐν ἁγίω πνεύματι ἠγαπημένος μοι Πατήρ καί ἀδελφός, καί οἱ ἐν αὐτῇ τήν ἄσκησιν ποιούμενοι ἅγιοι γέροντες σύμετρίως με ἀξιώσαντες ἵνα χάριν περισσοτέρας ἀσφαλείας τύχωσι καί ἡμετέρου γράμματος, ὡς εὔλογον τε καί δικαίαν τήν τούτων ἀξίωσιν ἡγησάμενος, ἤδη ἐκδίδωμι καί αὐτός τό εἰρημένον μονύδριον πρός τήν ἁγίαν βασιλικήν μονήν καί περιώνυμον λαύραν, μετά πάντων τῶν δικαίων καί προνομίων αὐτοῦ. .... ,,

Καταλήγει δέ ἡ ἀνωτέρω ἐπιστολή:

''διά οὖν ἀσφάλειαν καί βεβαίωσιν ἐγεγόνει τό παρόν γράμμα καί ἐπεδόθη τῇ ἁγία βασιλικῇ μονῇ καί περιωνύμω λαύρα μηνί Νοεμβρίω ἰνδικτιῶνος ε' ἔτους ͵ςωλ : 6830 (1321 μ.χ.)

'Εν τῷ προγενεστέρω δέ, τοῦ ἀνωτέρω ἀναφερομένου, γράμματι ἀναγράφεται :

'' 'Επιδεί οἱ τῆς σεβασμίας βασιλικῆς μεγάλης λαύρας μοναχοί ὅτε καθηγούμενος ἱερομόναχος κῦρ Γεράσιμος, καί ἡ ὑπ'αὐτόν ἀδελφότης ἐξητήσαντο ἡμᾶς καθέδραν ἐπιδοῦναι αὐτοῖς διά τήν ἔφοδον τῶν ἀθέων ἐθνῶν. ὡς ἵνα μετακομίσωσι καί διασώζωσι, τούς τε εὑρισκομένους εἰς τόν ἅγιον Εὐστράτιον μοναχούς, ἀλλά δή καί τά πράγματα αὐτῶν τάτε κινητά καί τά ἄλλως πως ἔχοντα. δέον ὠήθημεν διά τε τῶν ψυχῶν κυβέρνησιν ,ἅμαδε καί τῶν πραγμάτων αὐτῶν ,καί τήν πολλήν αὐτῶν ἀξίωσιν, ἐπιδοῦναι αὐτοῖς τό μονύδριον τῆς ὑπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, τό οὕτω πως λεγό-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

μενον τῆς κακαβιωτίσσης. ,,

κ.λ.π. , κ.λ.π.

'Ο δοῦλος τοῦ κραταιοῦ καί ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καί βασιλέως καί κεφαλή τῆς νήσου λήμνοὐ Κωνσταντῖνος σεβαστός ὁ Τζυράπης.

Τήν ἀναφοράν δέ καί σημείωσιν τῶν μέχρι τοῦδε ἐποιήσαμεν ἵνα καταδείξωμεν τήν προέλευσιν τῶν κατοίκων τῆς νήσου : ''ἐκ τῶν προσκεκληρωμένων τῇ μονῇ δουλοπαροίκων,, προελθόντων καί τήν ἐν συνεχείᾳ ἐρήμωσιν ταύτης .-

'Η νῆσος συνωκίσθη αὖθις τῷ 1540 ὡς λέγει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή ἐπί τῆς θύρας τοῦ ναοῦ τοῦ 'Αγίου Εὐστρατίου:'' Κατά δέ τό αμφ΄οἰκίσθη ἡ παροῦσα νῆσος,, Κατά δέ τό 1613 κατά τήν αὐτήν ἐπιγραφήν,ἀνιδρύθη τό β΄ό ναός οὗτος.

Πόθεν προῆλθον οἱ νέοι κάτοικοι τῆς νήσου ἀγνοοῦμεν. Πιθανῶς ἐκ τῶν μοναστηρίων ἅτινα διατηροῦν μέχρι σήμερον τρία μετόχια ἐν τῇ νήσῳ , τό τῆς Λαύρας, τῆς μονῆς Καρακάλλου καί τῆς μονῆς τοῦ 'Αγίου 'Αθανασίου καταλαμβάνοντα τά εὐφορώτερα ἐδάφη τῆς νήσου.

'Αργότερον νέοι κάτοικοι προσετέθησαν προερχόμενοι ἐξ 'Ηπείρου, Μικρᾶς 'Ασίας καί τινων νήσων.

Δι'ὅ καί οἱ νῦν κάτοικοι τῆς νήσου οὐδεμίαν συγγένειαν ἐθίμων, γλωσσολογικήν, κ.λ.π. παρουσιάζουν πρός τούς κατοίκους τῶν γειτονικῶν νήσων Λήμνου, Σκύρου,Λέσβου, ὡς κατωτέρω θέλει διαπιστωθῆ ἐκ τῆς περιγραφῆς τῶς γεωργικῶν ἐργαλείων καί συνηθειῶν τῶν ἀγροτῶν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ταῦτα προτάξαντες διά τήν κατανόησιν καί ἑρμηνείαν τῶν ὀνομασιῶν τῶν ἐργαλείων καί τῶν διαφόρων συνηθειῶν περί τήν ἀγροτικήν ζωήν τῶν κατοίκων, χωροῦμεν εἰς τήν συμπλήρωσιν τοῦ ἐρωτηματολογίου .-

Α: α: ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΡΟ ΤΟΥ 1920

I. Διά τήν σποράν προωρίζοντο αί εὔφοροι ἀγροτικαί περιοχαί καί ἐπειδή γενικῶς ἡ νῆσος είναι ἄγονος, κατεσκευάζοντο ἐπί τῶν κλιτύων τῶν λόφων ἀναβαθμίδες, μασίδες καλούμεναι, ἐδημιουργοῦντο δηλαδή κλιμακωτά ἐπίπεδα γῆς πρός καλλιέργειαν. Διά τήν κατασκευήν ἀναβαθμίδων ἀπητεῖτο χρόνος καί κόπος πολύς, δι'αὐτό καί οἱ ἰδιοκτῆται καλλιεργηταί προσεκάλουν πρός τόν σκοπόν αὐτόν φίλους, γνωστούς καί συγγενεῖς νά τούς βοηθήσουν, νά τούς κάμουν γιαρντίμ, ὡς ἔλεγον, ἀμισθί, καί εἰς ἀνταπόδοσιν τῆς ἐκδουλεύσεως ταύτης, προσέφερον καί αὐτοί τήν βοήθειάν των ἀντιστοίχως. Αἱ ὁμάδες αὐταί ἐκαλοῦντο καλιστοές, καλεστικές δηλαδή.

Διά τήν βοσκήν τῶν ποιμνίων ἐχρησιμοποιοῦντο αἱ λοιπαί ἄγονοι περιοχαί καί τά μεταξύ τῶν ἀναβαθμίδων διαστήματα, μ'σαριές καλούμενα, τουτέστιν μεσαριές. Ἡ βοσκή ἐκεῖσε ἐγίνετο ὑπό τήν παρακολούθησιν δύο καί τριῶν πολλάκις βοσκῶν διά νά μή βλάπτονται αἱ καλλιέργειαι ὑπό τῶν βοσκημάτων. Φανερόν δηλαδή ὅτι σπιθαμή καταλλήλου γῆς δέν ἔμενεν ἄσπαρτος.

Αἱ περιοχαί τῆς σπορᾶς ἐκαλλιεργοῦντο συνεχῶς μέ ἐναλλασομένας καλλιεργείας, σπανίως ὅμως ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς βοσκότοποι.

2. Αἱ ἰδιοκτησίαι ἀνῆκον : α) εἰς τά μοναστήρια β) εἰς τούς χωρικούς καί γ) εἰς γαιοκτήμονας. Τούρκους, ἐκτός τῶν κρατικῶν ὑπαλλήλων, δέν εἶχεν ἡ νῆσος.

3. Ὁ πατήρ διαθέτη τήν περιουσίαν του διά τήν προικοδότησιν τῶν θυγατέρων του. Μέρος αὐτῆς διατηρεῖ μέχρι τοῦ θανάτου του τήν ὁποίαν διαθέτει διά διαθήκης κατά τήν ἰδίαν αὐτοῦ βούλησιν ἤ κληρονομεῖται αὕτη ὑπό τῶν τέκνων του, ἀρρένων συνήθως, κοινῇ συναινέσει τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν.

β' I. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται συγχρόνως καί μέ τήν γεωργίαν καί μέ τήν κτηνοτροφίαν, πρό τοῦ 1920 μέ τήν γεωργίαν περισσότερον, σήμερον δέ κυρίως μέ τήν κτηνοτροφίαν.

2. Βιοτέχναι ἐπίσης ἠσχολοῦντο ἐν παρέργῳ καί εἰς τήν γεωργίαν, "ἔβαζαν παρασπόρια" ὡς ἔλεγον, προσλαμβάνοντες οἱ ἴδιοι ζευγολάτας, εἴτε ἐπ'ἀμοιβῇ, εἴτε φιλικῶς.

γ'I. Εἰς τά κτήματα τῶν μοναστηρίων εἰργάζοντο κολλῆγοι μέ ὁλόκληρον τήν οἰκογένειάν των, ὑπό τόν ὅρον τῆς ἀπολήψεως τοῦ ἡμίσεος τῆς παραγωγῆς γεωργικῆς καί κτηνοτροφικῆς. Τόν σπόρον τῆς σπορᾶς καί τά ἀροτριῶντα ζῶα ὑποχρεοῦτο νά παρέχῃ ἡ μονή. Τά λοιπά ζῶα ὡσαύτως, αἰγοπρόβατα κ.λ.π. ἦσαν ἰδιοκτησία τῆς μονῆς, διατηρουμένου τοῦ δικαιώματος τοῦ κολλῆγου νά ἀποκτήσῃ ἰδιόκτητα ζῶα, ἐκ τῶν ὁποίων ἰδιοκτήτων ζώων τοῦ ἐνοικιστοῦ ἡ μονή

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἐλάμβανεν τό ἥμισυ τῆς παραγωγῆς τοῦ γάλακτος μόνον, "τό μόδ μαζούλ'", Ἐπίσης ὑνιά καί λοιπά ἐργαλεῖα παρεῖχεν ἡ μονή.

Τά κτήματα τῶν γαιοκτημόνων διετίθεντο πρός καλλιέργειαν μέ δικαίωμα τοῦ ἰδιοκτήτου ἐπί τοῦ ἑνός τρίτου τῆς παραγωγῆς, ὁ δέ καλλιεργητής ἐλάμβανεν τά δύο τρίτα, "τά εἶχε δυό τσ'ἕνα" ὡς ἐλέγετο. Ὁ σπόρος τῆς σπορᾶς ἦτο τοῦ παραγωγοῦ ὁ δέ ἰδιοκτήτης διέθετεν μόνον τά κτήματα.

Κτήματα γαιοκτημόνων ἐπίσης ἐνοικιάζονται ὡς βοσκότοποι, ἔναντι ποσοῦ ὀκάδων τυροῦ καί ἐποχιακῶν δώρων ἐκ μέρους τοῦ ἐνοικιστοῦ, γάλακτος, τυροῦ, ἅτινα λέγονται ταγίνια.

2. Οἱ ἐνικιασταί οὗτοι ἐκαλοῦντο κολλῆγοι καί μόνον.

β. Οὗτοι εἰργάζοντο τά κτήματα τῶν μονῶν διότι δέν εἶχον ἐπαρκῆ ἰδιοκτησία γῆς, ἵνα δημιουργήσουν ἰδικόν των ποιμνιοστάσιον καί γενικῶς γεωργικήν ἐπιχείρησιν. Τά κτήματα γαιοκτημόνων εἰργάζοντο διά νά συμπληρώσουν τά εἰσοδήματά των.

3. Ἡ ἀμοιβή των, ὡς εἴδομεν, ἦτο εἰς εἶδος

4. Ἐποχικῶς ἐχρησιμοποιοῦντο καί ἐργάται, διά τό θέρισμα συνήθως, ἦσαν δέ ἀκτήμονες κάτοικοι καί γενικῶς ἄτομα μέ μικρόν εἰσόδημα, ἄνδρες ἤ γυναῖκες. Οἱ ἄνδρες ἐλάμβανον ὡς ἀμοιβήν διά τό θέρισμα μιᾶς ἡμέρας δέκα ὀκάδας καρποῦ, σίτου ἤ κριθῆς, αἱ δέ γυναῖκες πέντε ὀκάδας. ὁ ἐργοδότης παρεῖχεν εἰς αὐτούς τό φαγητόν τῆς ἡμέρας. Ἄλλοτε αἱ γυναῖκες ἐλάμβανον ἄλλο εἶδος ἀμοιβῆς, ἕνα μαλλί π.χ. διά μιᾶς ἡμέρας θέρισμα, ἤ ἕνα μικρό ἀρνάκι διά 3-4 ἡμέρας θέρισμα.

5. Δοῦλοι δέν ἐχρησιμοποιοῦντο.

6. α) Οἱ νέοι τοῦ τόπου ἐπήγαιναν δι'ἀνεύρεσιν ἐργασίας εἰς Σμύρνην, Ἅγιον Ὄρος καί εἰς ἑτέρας πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αἱ νέαι δέν ἐξενητεύοντο δι'ἀνεύρεσιν ἐργασίας.

β) Εἰς Ἅγιον Ὄρος ἐπήγαιναν ἐποχικῶς, εἰς τήν Σμύρνην καί εἰς τάς ἄλλας πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰργάζοντο μονίμως ἐπί 2-4 ἔτη ὡς κτίσται, ἐργάται μεταλλείων κ.λ.π.

δ'1. Τά χωράφια ἐλιπαίνοντο μέ ζωϊκήν κόπρον, ἐνίοτε δέ διά τῆς καύσεως τῶν θάμνων (ἀστοιβῶν)

2. Ἀπό τοῦ ἔτους 1960 καί ἐντεῦθεν.

ε' Περί τό ἔτος 1945 ἐχρησιμοποιήθη σιδηροῦν ἄροτρον, σήμερον εὑρίσκονται εἰς τήν νῆσον 5-6 σιδηρᾶ ἄροτρα, μή δυνηθέντα νά ἐκτοπίσωσι τό ξύλινον ἄροτρον, ὡς πλέον κατάλληλον, λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους.

Γεωργικαί μηχαναί, ὡς σπαρτικαί κ.λ.π. δέν χρησιμοποιοῦνται εἰς τήν νῆσον.

1. Τό σιδηροῦν ἄροτρον εἰσήχθη ἐκ Λήμνου καί ἦτο μονόφτερο. Σήμερον εἰσήχθησαν ἐκ Καρύστου Εὐβοίας καί δίφτερα σιδηρᾶ ἄροτρα.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τό δίφτερον ἄροτρον χρησιμοποιεῖται καί διά τά πεδινά καί διά τά ἐπικλινῆ ἐδάφη, ἐνῶ τό μονόφτερον μόνον διά τά πεδινά ἐδάφη. Τά σιδηρᾶ ταῦτα ἄροτρα εἰσάγονται κατασκευασμένα ἔξωθεν τήν δέ ἀλλαγήν τῶν φτερῶν, ὅταν φθείρωνται , πραγματοποιεῖ ὁ γεωργός, (ἀλλάζει πλάκα)

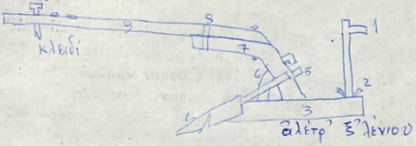

I. ἀλετρόχερες. 4. ὑνί 7. γούλ' IO. κλειδί
2. σφήνας 5. παράβολο 8. κλουρα
3. γκντούρ' 6. σπάθ' 9. μπόλ'

2. Τρακτέρ δέν χρησιμοποιεῖται εἰς τήν νῆσον
3. Οὔτε μηχανή θερισμοῦ
4. Δέν χρησιμοποιεῖται
5. Δέν ὑπάρχει οὐδέν ἐκ τῶν ἀνωτέρω μηχανημάτων ἐνταῦθα.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

στ'

I. Τό ξύλινον ἄροτρον κατεσκεύαζεν καί κατασκευάζει μέχρι σήμερον ὁ ἴδιος ὁ γεωργός ἰδιοχείρως .'Εάν βεβαίως δυσκολεύεται εἰς τήν κατασκευήν ,τόν βοηθεῖ ὁ πατέρας ἤ ὁ πενθερός,ἀλλά εἶναι θέμα φιλοτιμίας διά τόν γεωργόν ἡ ἱκανότης του νά κατασκευάζει ὁ ἴδιος τό ἄροτρον.

2. Ἡ μορφή τοῦ παλαιοῦ ξυλίνου ἀρότρου παρέμεινεν μέχρι σήμερον ἡ αὐτή.Διαφοραί δέν ὑπάρχουν.

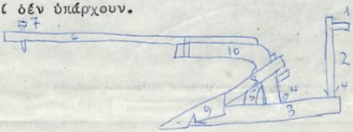

I. ἀλιτρόχιρ' 6. μπόλ'
2. ἀλιτρόχιρ 7. κλειδί
3. γκντούρ' 8. παράβουλου
4. σφίνις 9. ὑνί
5. σπαθ' IO.γούλ'

4. Τό ὑνί ἦτο καί εἶναι μιᾶς μορφῆς διά τήν ἀριτρίασιν ὅλων τῶν εἰδῶν τῶν χωραφιῶν.

5. Τό σχῆμα τῆς σπάθης τοῦ ἀρότρου εἶναι τοξωτόν
6. Σπανίως ἄλλοτε κατεσκευάζετο ἡ σπάθη ἐκ σιδήρου καί ἦτο εὐθεῖα. Νῦν εἶναι κατεσκευασμένη ἐκ ξύλου, τοξωτή.
7. Ἐργαλεῖα διά τήν ἐπιδιόρθωσιν τοῦ ἀρότρου: σκεπάρνι, πριόνι, ξυλοφάς (ξ'λουφάς), τριβέλ; ματκάπ.
8. Μόνον βόες. Δύο ζῶα.
9. Ἀναγκαῖος.

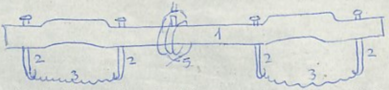

Ι. ζυγός. 2. ζεῦλες. 3. ζευλόσχοινο. 4. καρφί. 5. λουριά

ΙΟ.

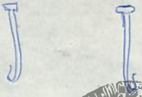

ΙΙ. κουλοῦρα.

ΙΟ. Πρό ὀλίγων ἐτῶν, ἀλλά μεμονωμένως, καί μόνον με σιδηροῦν ἄροτρον.

ζ. Ἀροτρίασις (ὄργωμα) καί σπορά.

α) Ὁ ἄνδρας, ἰδιοκτήτης ἤ ἐνοικιαστής. Εἶναι ὑποτιμητικόν διά τόν ἄνδρα νά ὀργώνει ἡ γυναῖκα του. Τό ὄργωμα εἶναι καθαρῶς ἀνδρική ἐργασία. Μόνον ὅταν ὁ ἄνδρας ἀπουσιάζει, στρατιώτης, ἀσθενής κ.λ.π., ὀργώνει ἡ γυναῖκα, πρᾶγμα τό ὁποῖον οὐ μόνον ἐπιτρέπεται, ἀλλά καί ἐπαινεῖται.

β) Ι. Τό ζεύξιμον δεικνύει ἡ συνημμένη φωτογραφία.
2.

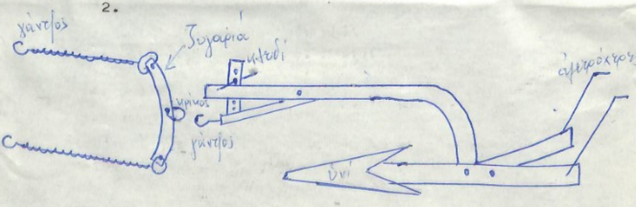

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

3. Τά ζευγμένα ζῶα κατευθύνει ὁ γεωργός μέ σχοινί τοῦ ὁποίου τά ἄκρα ἔχουν δεθῆ εἰς τά κέρατα τῶν ζώων.

4. Μέ ξύλινον ἄροτρον καί μέ σιδηροῦν μ ο ν ό φ τ ε ρ ο ν τό ὄργωμα γίνεται ὡς εἰς τό σχεδιάγραμμα α.
Μέ σιδηροῦν ἄροτρον δ ί φ τ ε ρ ο ν τό ὄργωμα γίνεται ὡς εἰς τό σχεδιάγραμμα β.

5. Ἐγίνετο καί γίνεται ἀκόμη εἰς λωρίδας (σποριές)
Ἡ σποριά χωρίζεται μέ αὐλακιά.

6. Σποράτοῦ σίτου μέ σκαπάνην ἐγίνετο παλαιότερον μόνον ἀπό τούς πενεστέρους καί μή κατόχους ζώων.

7. Ὁ γεωργός ὀργώνων πιέζει τό ἄροτρον διά τοῦ δεξιοῦ ποδός τοποθετῶν αὐτό ἐπάνω εἰς τό γκντούρ ὄπισθεν τῆς γοῦλης καί ἀναλόγως τῆς ἀντοχῆς τῶν ζώων ὀργώνει βαθέως ἤ ἐπιφανειακῶς.

γ΄ 1. Πρό τῆς σπορᾶς τῶν δημητριακῶν γίνεται ἕν μόνον ὄργωμα. Τό ὄργωμα γίνεται, ἀναλόγως τῶν καιρικῶν συνθηκῶν, συνήθως Ὀκτώβριον-Νοέμβριον, ἐνίοτε δέ εἰς περίπτωσιν ἀνομβρίας καί κατά μῆνα Ἰανουάριον.

2. Διά τό φύτευμα τῶν κηπευτικῶν γίνονται τρία ἤ τέσσερα ὀργώματα. Ὄργωμα κάί διβολίσματα.

3. Δι' ἀγρανάπαυσιν ἀφίεται ἄσπαρτον 2-3 χρόνια.

4. Διά τά δημητριακά γίνεται ἕνα ὄργωμα καί κατόπιν τό σπάρσιμο. Διά τά ψυχανθῆ ἀπ' εὐθείας σπορά συνήθως σέ καλαμιές.

5. Κατά τήν σποράν χρησιμοποιεῖται ὁ τρουβᾶς. Δισάκι δέν χρησιμοποιεῖται. β) Τό καθάρισμα τοῦ ἀρότρου γίνεται μέ ἐλλειψοειδῆ σιδηρᾶ ράβδον, τοποθετημένην εἰς τό ἕν ἄκρον τοῦ βουκέντρου, λέγεται δέ ξάλ'.-

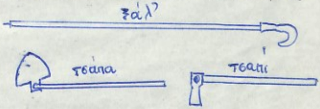

2. Ὄχι.
3. Γίνεται μέ τσαπί.
γ) Κασμάς, τσάπα, τσαπί,

6. Συνήθως κανείς.

7. Διά τήν σποράν ὀσπρίων καλλιεργοῦνται πεδινά χωράφια, ἀμμώδη. Γίνεται τό ὄργωμα καί ἔπειτα ἀπό μερικάς ἡμέρας ἡ σπορά. Ὁ γεωργός ὀργώνει καί ὁ βοηθός του ὄπισθεν κουκίζει (κ'κίζ) τά ὄσπρια : ρεβύθια, φασόλια, κ.λ.π.

8. Τροφαί ζώων δέν καλλιεργοῦνται.

9. Φυτεύονται εἰς αὐλάκια. Ὁ καλλιεργητής ἀνοίγει αὐλάκια καί κατόπιν εἰς μικράς ἀποστάσεις λάκους εἰς τούς ὁποίους ρίπτει ποσότητα κόπρου καί φυτεύει.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Β΄ ΘΕΡΙΣΜΟΣ

α΄'Εργαλεΐα θερισμοῦ.

Ι. Μέ τήν κοσά.

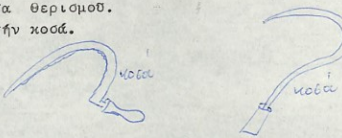

2. Χόρτα θερίζονται μόνον αὐτοφυῆ μέ τήν κοσά.

3. Ἡ λεπίς τοῦ δρεπανιοῦ εἶναι ὁμαλή ἤ καί ὀδοντωτή

4. Ἡ χειρολαβή κατασκευάζεται ἐκ ξύλου

5. Ὁ σιδηρουργός ἐντόπιος ἤ ξένος (γύφτος)

6. Μέ τάς χεῖρας γίνεται ὁ θερισμός τῶν ὀσπρίων καί τῶν μή εὐδοκιμησάντων δημητριακῶν.

β΄Θερισμός δημητριακῶν

Ι. Ἀναλόγως τοῦ ὕψους των τά δημητριακά θερίζονται εἰς ὕψος 5, ΙΟ, 20, 30 ἑκατοστῶν ἐνίοτε δέ καί δι'ἐκριζώσεως.

2. Λέγονται καλαμιά, ὄχι οἱ στάχυες, ἀλλά ἡ ρίζα.

3. Τά χερόβολα ἀποθέτουν οἱ ἴδιοι οἱ θερισταί ἐπί τοῦ ἐδάφους.

4. Τά δράγματα τοποθετοῦνται πολλά ὁμοῦ ἐπί τοῦ ἐδάφους. Γίνεται οὕτω τό χερόβολο, τό ὁποῖον χωρεῖ ἀνέτως εἰς τήν ἀγκάλην ἀνδρός . εἰς τό χερόβολο τά δράγματα ἔχουν τήν αὐτήν κατεύθυνσιν, αἱ κεφαλαί των δηλαδή.

5. Πολλά ὁμοῦ δράγματα λέγονται χερόβολο.

γ.Οἱ θερισταί

Ι.Θερίζουν ὅλοι ὅσοι δύνανται. Ἐπαγγελματίαι θερισταί δέν ἤρχοντο ἔξωθεν.

2.Οἱ γεωργοί προσελάμβανον ἐργατρίας καί ἐργάτας διά τόν θερισμόν. Ἡ ἀμοιβή των διά μιᾶς ἡμέρας ἐργασίαν ἦτο 5 ὀκάδαι καρποῦ. Παρείχετο εἰς αὐτούς καί φαγητόν. Ἠμείβοντο ἐπίσις καί δι'ἄλλων εἰδῶν π.χ. διά μίαν ἐργάσιμον ἡμέραν ἐπροτίμων ὡς ἀμοιβήν ἕνα μαλλί προβάτου, ἤ ἕνα ἀρνάκι διά 3-4 ἡμέρας ἐργασίας κ.λ.π.

3.Οἱ ἄνδρες δέν ἔφερον ἰδιαίτερον τι. Αἱ γυναῖκες εἰς τάς χεῖρας καλύμματα ἐξ ὑφάσματος ἅτινα ἐκάλυπτον μόνον τό ἐπάνω μέρος τῆς χειρός . Κατά τήν πρώτην ἡμέραν περιεβάλλοντο εἰς τήν μέσην τοῦ σώματος τρεῖς στάχυας διά νά μήν αἰσθάνωνται κόπωσιν.

4.Συνήθως ὁ θερισμός ἤρχιζεν τήν Δευτέραν.

5.Ἐτραγουδοῦσαν τά τοῦ συρμοῦ τοιαῦτα, ὄχι ἰδιαίτερα τινα.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

6. 'Αφήνουν εἰς τό χωράφι ἕν μέρος ἀθέριστον τό λεγόμενον ἀποθέρι,(ἀποθέρ') Τό ἀθέριστον τοῦτο τμῆμα ἄφηνον νά τό φάγουν τά βοσκήματα, τόεχάριζον δηλαδή εἰς τά ζῶα διά τόν κόπον των. Πλεξίδα μέ στάχυς ἔπλεκον ἄλλοτε κατά τήν ἀρχήν τοῦ θερισμοῦ ἡ ὁποία ἐτοποθετεῖτο εἰς τό εἰκονοστάσι μέ τήν εὐχή : '' καί του χρόνου πλιότερα,,.

δ: Τό δέσιμο τῶν σταχύων.

Ι.Τό δεμάτιασμα τῶν σταχύων ἐγίνετο -καί γίνεται- τό ἑσπέρας ὅταν ἡ καλαμιά εἶναι ἀρκετά ξηρή, ὥστε νά μήν ἀνάψη τό δεμάτι. 'Εάν ἡ καλαμιά εἶναι ὀλίγον χλωρή,τότε ἀφίνονται τά χερόβολα εἰς τόν ἥλιον μέχρις ὅτου γίνουν κατάλληλα διά τό δεμάτιασμα. Οἱ γεωργοί ἐπιδιώκουν νά δεματιάσουν τά χερόβολα ὅσον τό δυνατόν συντομώτερον διότι ἐάν τά βοσκήματα διαφύγουν τῆς προσοχῆς τῶν ποιμένων,θά προξενήσουν ὀλιγωτέραν φθοράν ,ὅταν τά χερόβολα εἶναι δεματιασμένα.

2. Τό δεμάτιασμα κάμνει ὁ γεωργός ἤ μόνος του ἤ βοηθούμενος καί ἀπό ἕτερον πρόσωπον. Τά χερόβολα κεῖνται ἐπί τῆς γῆς, ἐνίοτε ὑπό τό βάρος λίθου διά νά μήν διασκορπίζωνται οἱ στάχυς ὑπό τοῦ ἀνέμου. 'Ο γεωργός τοποθετεῖ ἐπί τῆς γῆς τό δέμα,τό ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων τμημάτων-δραγμάτων σταχύων, προσδεδεμένων κατά τά ἄκρα αὐτῶν καί κατόπιν ἀγκαλιάζει 2-3 χερόβολα καί τά τοποθετεῖ ἐπάνω στό δέμα,επαναλαμβάνει τό ἴδιον καί κατόπιν συγκρατεῖ τό δεμάτι διά νά μήν διασκορπισθῆ ,διότι ὁ ὄγκος του τώρα εἶναι ἀρκετά μεγάλος, ὁ δέ βοηθός του φέρει νέα χερόβολα, τόσα ὥστε νά δεθῆ ἀνέτως τό δεμάτι μέ τό δέμα. Κατόπιν ὁ γεωργός συλλαμβάνει τά δύο ἄκρα τοῦ δέματος, πιέζει διά τοῦ γόνατος τό δεμάτι,περιστρέφει τά ἄκρα καί περνᾶ τό ἐξέχον τμῆμα κάτωθεν τοῦ δέματος.

Τά δράγματα ἐκ τῶν ὁποίων κατασκευάζεται τό δέμα δέν θερίζονται ἀλλά ἐκριζώνονται.Τοποθετοῦνται εἰς τήν σκιάν,ραντίζονται δι' ὕδατος ,τό ὁποῖον ὁ γεωργός ἐκτοξεύει εἰς σταγονίδια ἐκ τοῦ στόματός του (π'σφαρίζ') καί κατόπιν προσδένονται κατά τοιοῦτον τρόπον,ὥστε τά ἄκρα τοῦ δέματος νά εἶναι ρίζαι.'Εάν τά δράγματα εἶναι καλῶς ἀνεπτυγμένα χρησιμοποιοῦνται τρία δράγματα , ἐάν οἱ στάχυς -καλαμιά εἶναι ἰσχνή, χρησιμοποιοῦνται τέσσερα δράγματα διά τήν κατασκευήν τοῦ δέματος.'Εάν ὁ γεωργός δέν ἀνεύρη καλῶς ἀναπτυγμένα δράγματα διά νά κατασκευάση δέματα, χρησιμοποιεῖ ἕνα εἶδος βελονοειδοῦς φυτοῦ τό ὁποῖον λέγουν ἐνταῦθα κόλα, κόλες.

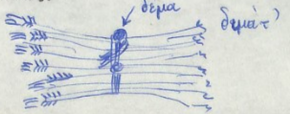

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

3. Τά δεμάτια μετά τό δέσιμον ἀφήνονται εἰς τήν ἰδίαν θέσιν δύο-δύο ζί διά νά ἀποτελέσουν ἕν φόρτωμα.

ε: Συγκομιδή γεωμήλων

I. Ἀπό τοῦ 1960 καί ἐντεῦθεν. Οἱ χωρικοί ἐμιμήθησαν τούς πολιτούς κρατουμένους ἐνταῦθα, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν τήν καλλιέργειαν τῆς πατάτας.

2. Ἡ σπορά ἤ μᾶλλον τό φεύτευμα γίνεται κατά μῆνα Μάρτιον

2. Ἡ ἐξαγωγή γίνεται μέ τήν συνήθη τσάπα ἤ σπανίως μέ τό κοινόν ἄροτρον.

στ. Συγκομιδή τοῦ σανοῦ.

I. Παλαιότερον δέν ἐσυνηθίζετο ἡ διατροφή τῶν ζώων κατά τόν χειμῶνα μέ ξηρά χόρτα. Ταῦτα ἐτρέφοντο μόνον μέ ἄχυρον. Αὐτοφυές χόρτον ἐθερίζετο ἐνίοτε ἀλλά εἰς μικράς ποσότητας. Ὁ θερισμός ἐγίνετο διά τοῦ δρεπάνου (κοσᾶς) ἤ διά τῆς χειρός. Ἐφυλάσσετο καί αὐτό εἰς τόν ἀχυρῶνα.

2. Τό αὐτοφυές χόρτον ἐθερίζετο μόλις ἤρχιζεν ἡ ἀνθοφορία ἤ τό δέσιμον τοῦ καρποῦ του.

3. Οὐδέν ἀξιοσημείωτον.

Γ΄ ΑΛΩΝΙΣΜΟΣ

α: I. Τά δεμάτια μεταφέρονται κοντά εἰς τό ἁλῶνι, τό ὁποῖον εὑρίσκεται ἤ πλησίον τῆς ἀγροικίας (καλυβιοῦ) ἤ ἐπί ράχεως λόφου.

2. Ὁ χῶρος ὅπου τοποθετοῦνται τά πρός ἁλωνισμόν δεμάτια λέγεται θεμ ωνοστάσι (θ'μουνουστάσ') Ἡ τοποθέτησις τῶν δεματίων γίνεται κυκλοτερῶς μέ τούς στάχυς ἔσωθεν καί τάς ρίζας ἐξωτερικῶς, διά νά μήν τρώγουν τόν καρπός τά πουλερικά. Ὁ σωρός τῶν δεματιῶν λέγεται θημωνιά.

3. Τό σύνηθες ἦτο καί εἶναι ὁ ἁλωνισμός εἰς τό ἰδιόκτητον ἑκάστου ἁλῶνι. Ἐάν κάποιος εἶχεν ὀλίγα δεμάτια ἐχώριζεν τόν καρπόν ἀπό τά ἄχυρα διά κοπάνου.

4. Πλησίον τῆς ἀγροικίας καί κοντά εἰς τόν ἀχυρῶνα διά νά εἶναι εὔκολος ἡ μεταφορά τοῦ ἀχύρου. Ἐάν ἡ θέσις πλησίον τῆς ἀγροικίας δέν ἦτο κατάλληλος ,(δέν πιάν' κιρός), τό ἁλῶνι κατεσκευάζετο ἐπί κορυφῆς λόφου, εἰς θέσιν προσβαλομένην ὑπό τῶν ἀνέμων συνήθως τοῦ βορρᾶ.

5. Τό ἁλῶνι συνήθως ἀνήκει εἰς μίαν οἰκογένειαν. Δέν θεωρεῖται καλός νοικοκύρης ὁ ὁποῖος δέν ἔχει ἰδιόκτητον ἁλῶνι. Εἰς δύο οἰκο ενείας δέν ἀνήκει ποτέ ,ἀλλά ὅστις στερούμενος ἐπιθυμεῖ νά ἁλωνίσει, χρησιμοποιεῖ ἁλῶνι, συγγενικοῦ ἤ φιλικοῦ του προσώπου

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

6. Τό άλώνισμα ἄρχεται περί τά μέσα 'Ιουλίου καί λήγει περί τά μέσα Αὐγούστου.

7. Τά περισσότερα αλώνια είναι πετράλωνα, ὀλίγα δέ ἔχουν δάπεδον τόν συνήθη πωρόλιθον τῆς νήσου, τό πουρί. Χωματάλωνα δέν ὑπάρχουν ἐνταῦθα. Τό πετράλωνον ἔχει ἀκτῖνα 5-6 μέτρα ,είναι ἐστρωμένον μέ πλάκες ἀκανονίστους, είς τήν περιφέρειαν τελειοῦται είς πλάκας ὀρθίας διά νά μήν διασκορπίζεται ή καλαμιά καί είς τό μέσον τοῦ ἀλωνιοῦ ὑπάρχει ὀπή διά τήν τοποθέτησιν τοῦ στηγεροῦ (στ'χηρός).

8. Τό ἀλῶνι καθαρίζεται ἀπό τά χόρτα τά ὁποῖα ἔχουν φυτρώσει μεταξύ τῶν πλακῶν,σκουπίζεται,είς δέ τά ἐκ πωρολίθου τμήματα τοῦ δαπέδου ἐπαλείφεται διά κόπρου βοῶν διαλυμμένης δι'ὕδατος (βουνιά)

9. Δέν ὑπάρχει τοιαύτη συνήθεια.

10. Τά δεμάτια σκορπίζονται είς τό ἀλῶνι μέ τούς στάχυς πρός τό ἐσωτερικόν .Τά δέματα τῶν δεματιῶν ἀπορρίπτονται ἐκτός τοῦ ἀλωνιοῦ διότι ή χονδρή καλαμιά των καί ρίζα δέν ἀχυροποιοῦνται (βγάζουν κότσαλα)

11. Διά τῆς χρησιμοποιήσεως ἵππων, βοῶν ἤ καί ὄνων.

12. 'Ο άλωνισμός γίνεται διά τῆς καταπατήσεως τῶν σταχύων ὑπό τῶν περιφερομένων ζώων. Είς τό μέσον τοῦ ἀλωνιοῦ εὑρίσκεται μονίμως τοποθετημένος ὁ ἀλωνόστυλος (σ'τχηρός), ὁ ὁποῖος ἔχει κουλούραν κινουμένην ἐλευθέρως πέριξ αὐτοῦ. 'Από τῆς κουλούρας ἐξαρτᾶται ἄλυσος ἤ καί σχοινίον μήκους κατά ἕν δύο μέτρα μικροτέρου τῆς ἀκτῖνος τοῦ ἀλωνιοῦ,φέρει δέ είς τό ἄκρον προσδεδεμένον ξύλινον ἄγκιστρον (ἀγκούτσα) τό ὁποῖον ἀγκιστρώνεται είς τάς περιβαλλούσας τά ζῶα περί τό λαιμόν θηλειάς, τήν λαιμαργιάν ,λεγομένην. Ὅταν ή ἄλυσος περιτυλιχθῆ πέριξ τοῦ ἀλωνοστύλου, ὁ ὁδηγῶν τά ζῶα ,ἀλλάζει τήν κατεύθυνσιν τῆς περιφορᾶς τῶν ζώων, ἀγκιστρώνων τό ἄγκιστρον (ἀγκούτσαν) ἐπί τῆς θηλειᾶς τοῦ ζώου ,τό ὁποῖον πρότερον εὑρίσκετο πρός τήν περιφέρειαν τοῦ ἀλωνιοῦ . Διά νά ἐξασφαλίζεται ή περιτύλιξις τῆς ἀλύσου ἤ τοῦ σχοινίου πέριξ τοῦ ἀλωνοστύλου, χρησιμοποιεῖται ἕτερον σχοινίον τοῦ ὁποίου τό ἕν ἄκρον προσδένεται παγίως είς τήν κουλοῦραν,τό δέ ἕτερον ἄκρον προσδένεται παγίως ἐπί τῆς κορυφῆς τοῦ στηγεροῦ. Είναι δέ τό σχοινίον τοῦτο τόσου μήκους ὥστε νά προλαμβάνουν τά ζῶα νά ἐκτελοῦν 4-5 στροφάς ἐπί τῆς περιφερείας τοῦ ἀλωνιοῦ καί κατόπιν νά ἀρχίζη ή περιτύλιξις τῆς ἀλύσου, ή ὁποία σημειωτέον καλεῖται ἄνεμος

'Ιχνογράφημα είς τήν ἑπομένην σελίδα.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

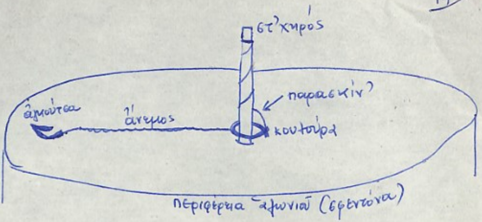

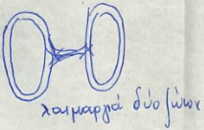

β. 'Εδώσαμεν ἀπάντησιν ἀνωτέρω.

γ. Μηχανικά ἀλωνιστικά μέσα δέν ἐχρησιμοποιήθησαν ποτέ.
'Εκ τῶν ὀσπρίων μόνον τά κουκκιά ἀλωνίζονται διά τῶν ποδῶν τῶν ζώων.

δ. 'Ο ἀλωνισμός ἀρχίζει περί τήν μεσημβρίαν καί διακόπτεται μετά 4-5 ὥρας διά νά ἐπαναληφθῆ τήν ἐπομένην. Πολλάκις ὅταν ὑπάρχουν πολλοί ἀλωνισταί καί ἐναλλάσονται ὁ ἀλωνισμός συνεχίζεται ἕως ἀργά τό ἀπόγευμα , μέ ἐνδιαμέσους ἀναπαύσεις τῶν ζώων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

I2.. Τό ἀλωνιστικόν ἐργαλεῖον, τό ὁποῖον ἀλλαχοῦ καλεῖται διχάλι, ἐνταῦθα ἔχει τήν ἰδίαν μορφήν καί καλεῖται δ'κούλ', κατασκευάζεται δέ ἐκ κλάδου βαλανιδιᾶς καταλλήλου σχήματος.

I3. Κατά τήν ἀρχήν τοῦ ἀλωνισμοῦ οἱ ἄκοποι στάχυς ρίπτονται ἐντός τοῦ κύκλου μέ τό δικούλι, ἀργότερον δέ ὅταν οἱ στάχυς κατατριβοῦν χρησιμοποιεῖται τό καρπολόϊ.

I4. Διά τήν ὁδήγησιν τῶν ἀλόγων χρησιμοποιεῖται τό καμτσί (καμτσίκι). 'Αποτελεῖται ἐκ ράβδου μήκους I-I,50 μ. καί ἱμάντας δέρματος ἤ ἀκατεργάστου τοιούτου προβιᾶς(κουζίτσα) περιπεπλεγμένους ἀνάβετς, ἰσομήκεις τῆς ράβδου. Τοῦτο μᾶλλον μεταχειρίζεται ὁ ἀλωνιστής πρός ἐκφοβισμόν, περιφέρων αὐτό ἄνωθεν τῶν ζώων, παρά διά νά πλήττη τά κάθιδρα, ἀσθμαίνοντα ζῶα.
Διά τήν ὁδήγησιν τῶν βοῶν καί ὄνων ἐχρησιμοποιεῖτο ἐχρησιμοποιεῖτο βουκέντρα, τό σουβλί, ράβδος φέρουσα κέντρον, ἀλλά καί ἄλλους τρόπους ἐξευρίσκει ὁ ἀλωνιστής διά νά συνεχίζουν τά ζῶα ταῦτα περιφερόμενα, ὡς κροῦσιν ἠχηρῶν

δοχείων διά τῶν παλαμῶν ἤ διά ρόπτρου.

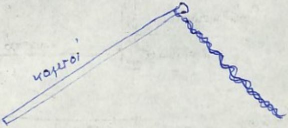

I5. Ἡ ἐργασία τοῦ ἀλωνίσματος ἑνός ἁπλώματος δέν ἔχει ἐνταῦθα ἰδιαιτέραν ὀνομασίαν. Καθ'ἡμέραν ἠλωνίζοντο ,ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀλωνιζόντων ζώων, δύο -τρεῖς στρώσεις σταχύων, ἑκάστη τῶν ὁποίων πλήν τῆς πρώτης (στρώσιμο) ἐκαλεῖτο ταΐζ'μα (ταΐσμα).

I6. Οἱ ἀλωνισθέντες στάχυες πρίν σωρός διά τό λίχνισμα λέγονται ἀλῶν' (σ'κώσαμι τ'ἀλῶν') . Ὁ σωρός τῶν ἑτοίμων διά τό λίχνισμα σταχύων λέγεταί λαμνί.-

I7. Ἀλωνίζει ὁ ἴδιος ὁ γεωργός. Ἐπαγγελματίαι ἀλωνάρηδες δέν ὑπῆρχον.

I8. Χρῆσις κοπάνου διά τόν χωρισμόν τοῦ καρποῦ ἀπό τούς στάχυς μικρά ἐγίνετο καί διά μικρόν ἀριθμόν δεματιῶν.

I9. Κόπανος ἐλέγετο. Κατεσκευάζετο ἐκ ξύλου βαλανιδιᾶς, φέρει λαβήν καί κύλινδρον διαμέτρου βάσεως I5-20 ἑκ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

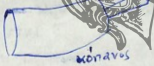

20. Καί εἰς τό ἀλῶνι καί εἰς τήν αὐλήν καί εἰς τό χωράφι. Χρῆσις κοπάνου ἐγίνετο κυρίως διά τά ὄσπρια, ρεβύθια, φασόλια.
Τό κοπάνισμα ἐγίνετο μόνον ὑπό τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας.

2I. Οὐδέν τό ἀξιοσημείωτον.

22. Οὐδέν ἀξιοσημείωτον

23. Μέχρι σήμερον δέν ἔγινεν χρῆσις ἀλωνιστικῆς μηχανῆς εἰς τήν νῆσον.

β΄ Λ ί χ ν ι σ μ α

I. Οἱ ἀλωνισμένοι στάχυες σωρεύονται μέ τά δ'κούλια, τό φτυάρι καί τό καρπολόγ, (καρπολόϊ) . Ὁ σωρός καλεῖται λαμνί, ἔχει δέ σχῆμα ἐπίμηκες.

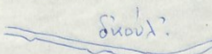

2. Τό λίχνισμα γίνεται μέ τό καρπολόγ.

3. Λιχνίζει ὁ ἄνδρας μόνος ἤ μέ βοηθόν, ὄχι ἐπ'ἀμοιβῇ λιχνιστήν.
4. Κότσαλα. 'Αποχωρίζονται μέ τήν σκούπα,κατασκευασμένην ἐξ ἑνός χόρτου,τό ὁποῖον λέγεται βροῦβα.'Ο λιχνιστής λιχνίζων ὑπολογίζει νά ρίπτεται ὁ καρπός ἐπί τῆς πλευρᾶς τοῦ σωροῦ τά δέ κότσαλα μή παρασυρόμενα ὑπό τοῦ ἀνέμου ὡς τό ἄχυρον κατρακυλοῦν ἐπί τῆς πλευρᾶς τοῦ σωροῦ ,ἀπομακρύνονται δέ μέ τήν σκούπαν ἀπό τόν ψουρ'στή, συνήθως γυναῖκα,καί μαζεύονται εἰς σωρός πλησίον τῶν ἄκρων τοῦ ἐπιμήκους σωροῦ τῶν σταχύων. 'Αργότερον τά κότσαλα ταῦτα δερμονίζονται καί ἀφοῦ ἀποχωρισθῇ ὁ καρπός ἀπορρίπτονται ἤ ἀλωνίζονται ἀργότερον μέ κότσαλα ἄλλων ἁλωνιῶν διά νά γίνουν ἄχυρον. Τά κότσαλα τά ὁποῖα ἐν τούτοις θά παραμείνουν ἐντός τοῦ σωροῦ τοῦ καθαροῦ καρποῦ, διαχωρίζονται κατά τό δερμόνισμα τοῦ καρποῦ, παραμένοντα ἐντός τοῦ δερμονιοῦ.
5. Δέν γίνεται δεύτερον ἁλώνισμα.
6.'Η πλευρά τοῦ σωροῦ ἐπί τῆς ὁποίας ρίπτεται ὁ καρπός λέγεται πρόσωπον .'Αφοῦ ξεχωρίση ἀρκετός καρπός,ὁλιχνιστής συγκεντρώνει αὐτόν εἰς σωρόν καί ἔπειτα λιχνίζει πάλιν διά νά δημιουργήση νέον πρόσωπο.Οὕτω λιχνίζεται ὅλος ὁ σωρός τῶν σταχύων καί ἐδημιουργήθη ὁ σωρός τοῦ καρποῦ.Τά ὀλίγα κότσαλα τά ὁποῖα περιέχει ὁ σωρός,ἄχυρα, ξέναι ὕλαι ἀπομακρύνονται μέ τό δερμόνισμα .

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

7.Σωρεύεται μέ τό φτυάρι ,φτσάρ'. Κατόπιν ὁ βοηθός τοῦ γεωργοῦ γεμίζει δοχεῖον μέ καρπόν ἐκ τοῦ σωροῦ καί ρίπτει τόν καρπόν ἐντός τοῦ δερμονίου. Οὕτω δερμονίζεται ὅλος ὁ σωρός.
8.Καθαρός πλέον ὁ καρπός μεταφέρεται εἰς τήν ἀποθήκην. Πρίν ὁ γεωργός γεμίση τόν πρῶτον σάκκον , κάμνει τρεῖς σταυρούς ἐπί τοῦ σωροῦ διά τοῦ καρπολογίου ἤ τῆς χειρός καί ἀρχίζει τήν μεταφοράν.

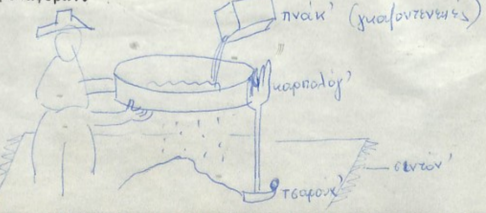

γ΄. Ι. Ὁ δεκατιστής ἔκαμνε καταμέτρησιν τῶν δεματιῶν κατά τήν ἐποχήν τοῦ θερισμοῦ καί ὑπελόγιζεν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ καί τῆς ποιότητος τῶν δεματιῶν πόσον καρπόν θά ἀποδώσουν ταῦτα .Εἶτα μετά τόν ἀλωνισμόν ἤρχετο ὁ δεκατιστής καί κατεμέτρα τόν σωρόν τοῦ καρποῦ.Ἡ μέτρησις ἐγίνετο μέ τό πινάκι, πνάκ', πνάτσ'. Εἶναι δέ τοῦτο τό κοινόν λευκοσιδηροῦν δοχεῖον τοῦ πετρελαίου. Ἕν πνάκ'κριθῆς ζυγίζει ΙΟ ὀκάδας, σίτου δέ Ι3. Ἐχρησιμοποιεῖτο ἐπίσης καί τό μισοκοίλι , μ'σουκίλ', μσουτσίλ'.Ὁ δεκατιστής (σοῦμπας) μετέτρεπεν τά πινάκια εἰς ὀκάδας καί εἰσέπρατε 6 ἐπί τοῖς ἑκατόν τοῦ καρποῦ.

2. Ἕτερον βάρος δέν κατεβάλλετο. Ὁ ἀγροφύλαξ μόνον ἐπληρώνετο δι'ἑνός πινακίου κριθῆς ἀνά ἑξάμηνον.

3. Ὁ καρπός ἀπεθηκεύετο εἰς τήν ἀγροικίαν (καλύβι) μέσα σέ ἀμπάρι ἤ εἰς τήν οἰκίαν τοῦ γεωργοῦ εἰς ἀμπάρι ἤ εἰς σάκκους.

4. Τό ἄχυρον ἀπεθηκεύετο εἰς τόν ἀχυρῶνα, ὅστις συνήθως εἶναι κτισμένος πλησίον τοῦ ἁλωνιοῦ.Ἀποθήκευσις εἰς τό ὕπαιθρον δέν ἐγίνετο.

5. Ἡ διαλογή τοῦ σπόρου ἐγίνετο κατά τήν διάρκειαν τοῦ θερισμοῦ ἀπό τούς καλυτέρους στάχυς.Συνήθως ὅμως ὅστις δέν εἶχεν σπόρον καλῆς ποιότητος ἀντήλλασεν καρπόν μέ γεωργόν ὅστις διέθετεν τοιοῦτον.

6. Κατεσκευάζετο πλεκτή ἐκ σταχύων, ἀλλά ὄχι ἀπό ὅλους τούς γεωργούς.Οἱ ἐρωτηθέντες σχετικῶς δέν ἐνθυμοῦνται οὔτε τό ὄνομα , οὔτε τό σχῆμα τῆς πλεκτῆς.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Δ: ΕΤΗΣΙΑΙ ΠΥΡΑΙ

α: Ι. Ἄναμμα φωτιᾶς λαμβάνει χώραν μόνον τό ἑσπέρας 23 Ἰουνίου. Γίνεται ἀμέσως μετά τήν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀνά τάς ρύμας τοῦ χωρίου.

2. Ἡ φωτιά αὐτή λέγεται κακαγός.

β: Ι. Τήν πυράν ἀνάπτουν παιδιά, μετέχουν δέ καί ἡλικιωμένοι χάριν παιδιᾶς.

2. Τά ξύλα καί τούς θάμνους συλλέγουν τά παιδιά ἀπό τά τοιαῦτα τά προωρισμένα διά τήν καῦσιν τῶν φούρνων ἤ τοῦ τζακιοῦ. Δέν κλέπτουν τά ξύλα.

γ: Ι. Οὐχί κατά ἰδιαίτερον ἀξιοσημείωτον τρόπον .

2. Ἀνάπτονται τρεῖς πυραί, εἶτα δέ οἱ παρευρισκόμενοι πηδοῦν ἄνωθεν αὐτῶν φωνάζοντες '' Καγίτι ψύλλ',, τουτέστιν Κάηٗτε ψύλλοι.Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὅσοι ὑπερπηδήσουν τάς πυράς δέν θά προσβληθοῦν ὑπό ἀσθενείας,λεγομένης θερμασιᾶς.

3. Καίεται ὁ στέφανος τῆς πρωτομαγιᾶς.

4. Ὁμοιώματα δέν καίονται.

5. ---------

Ἡ συλλογή αὕτη ἐγένετο ἐν Ἁγίῳ Εὐστρατίῳ ὑπό τοῦ διδασκάλου Γιάννου Ἰωάννου τοῦ Ἀργυρίου, γεννηθέντος ἐν Ἁγίῳ Εὐστρατίῳ καί ὑπηρετοῦντος ἐνταῦθα ἀπό τοῦ ἔτους 1963, νῦν ἡλικίας 30 ἐτῶν.

Φεβρουάριος 1970.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ